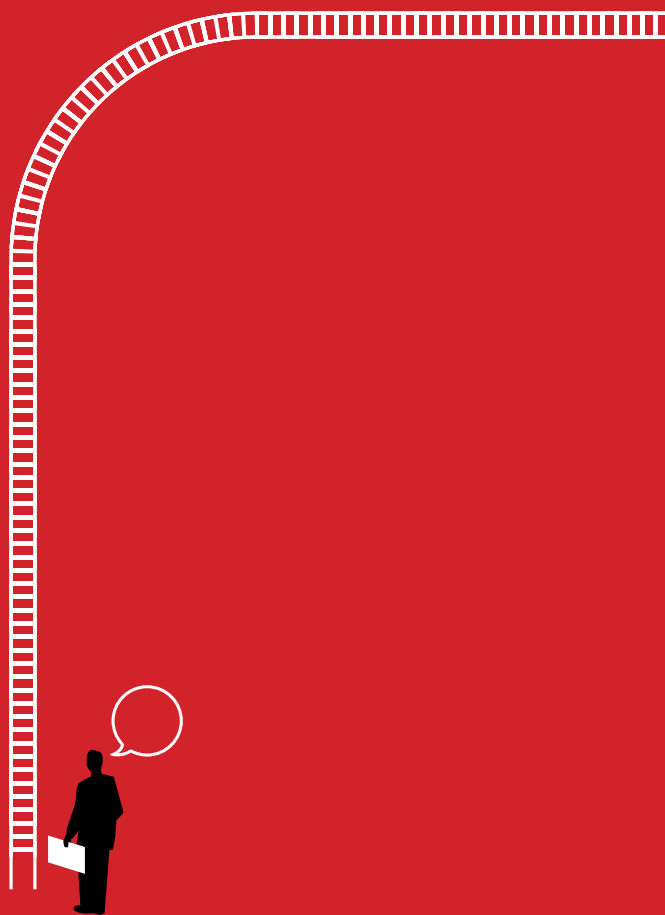

PUBLIKACIJA

PARTNERSTVOM DO SOCIJALNE UKLJUČENOSTI

Vodič za primenu mera radne aktivacije
korisnika novčane socijalne pomoći na lokalnom nivou

Publikacija:

PARTNERSTVOM DO SOCIJALNE
UKLJUČENOSTI

Vodič za primenu mera radne aktivacije korisnika novčane socijalne
pomoći na
lokalnom nivou

Autor:

Marko Milanović, Zoran Vesić

Izdavač:

Centar za istraživanje i razvoj društva IDEAS

Design:

Nemanja Đurović

Štampa:

Štamparija Bari print

Year:

2024

Mesto:

Beograd

Izradu ove publikacije omogućila je Vlada Švajcarske u okviru programa „PRO – Lokalno upravljanje za ljude i prirodu“, koji zajednički sprovode agencije Ujedinjenih nacija u Srbiji –UNOPS, UNICEF, UNFPA i UNEP, u saradnji sa Vladom Republike Srbije. IDEAS (pun naziv IP) je isključivo odgovoran/na za sadržaj, koji ne predstavlja nužno zvanični stav Vlade Švajcarske, Vlade Republike Srbije ili UN agencija.

Sadržaj

1	Uvod	5
2	Uloge i odgovornosti različitih aktera na lokalnom nivou	7
	Jedinice lokalne samouprave	8
	Nacionalna služba za zapošljavanje	16
	Centri za socijalni rad	21
	Integrisan pristup u obezbeđivanju podrške korisnicima novčane socijalne pomoći	23
3	Korak 1: Uspostavljanje koordinacionog tima	26
4	Korak 2: Procena trenutne situacije	29
	Analiza resursa	29
	• Budžetska izdvajanja	29
	• Ljudski resursi	30
	• Saradnja između aktera	30
	• Infrastruktura	30
	Analiza postojećih mera	31
	Dostupnost informacija	31
	• Individualizovana procena i planiranje	32
	• Podrška za socijalno uključivanje	33
	• Programi i mere za povećanje zapošljivosti	36
	• Mogućnost participacije korisnika	37
	• NSP-a u razvoju mera	37
	Dokumentacija za procenu trenutne situacije u jedinici lokalne samouprave	38
5	Korak 3: Razvijanje plana mera razvoja aktivacije na nivo jedinice lokalne samouprave	45
6	Korak 4: Uključivanje korisnika i podizanje svesti o merama radne aktivacije u zajednici	49
7	Korak 5: Praćenje i prilagođavanje mera radne aktivacije	52

Lista skraćenica

- NSP – novčana socijalna pomoć
- JLS – jedinica lokalne samouprave
- UNFPA – Populacioni fond Ujedinjenih nacija
- IDEAS – Centar za istraživanje i razvoj društva IDEAS
- NSZ – Nacionalna služba za zapošljavanje
- CSR – centar za socijalni rad

01 Uvod

Radno sposobni korisnici novčane socijalne pomoći (NSP) predstavljaju jednu od najvećih i najranjivijih grupa na tržištu rada. Čine preko četvrtinu svih nezaposlenih i suočavaju se sa višestrukim preprekama pri zapošljavanju. I pored činjenice da Republika Srbija beleži pozitivne trendove na tržištu rada i dalje postoje značajni strukturalni izazovi koji otežavaju uključivanje korisnika NSP-a i drugih ranjivih grupa u svet rada.

Bez razvoja sveobuhvatne i sistemske podrške za integraciju korisnika NSP-a u tržište rada, lokalne zajednice će se suočiti sa ozbiljnim rizicima, ne samo ekonomskim nego i socijalnim. Sa jedne strane, lokalne zajednice gube dragoceni ljudski potencijal i prihode koje bi te osobe ostvarivale da su radno aktivne. Isto tako, dalja marginalizacija korisnika NSP-a vodi ka produblivanju siromaštva, socijalnoj isključenosti i pratećim problemima, poput porasta kriminala, bolesti zavisnosti i porodičnog nasilja. Dalje, to slabi socijalnu koheziju i opterećuje ionako ograničene resurse u oblasti socijalne zaštite.

U svetlu promena koje se dešavaju u svetu rada, značaj razvoja efikasnih mehanizama za integraciju korisnika NSP-a, kao i drugih teže zapošljivih grupa na tržište rada postaje još važniji. Izazovi za uključivanje korisnika NSP-a u tržište rada delimično su nasleđeni iz prošlosti, ali se dodatno usložnjavaju u kontekstu ubrzanih promena savremene ekonomije. Prelazak na zelenu i digitalnu ekonomiju, uz brz razvoj veštačke inteligencije i automatizacije, menja prirodu poslova i veština koje se traže. Mnogi tradicionalni poslovi nestaju ili se menjaju, što može dodatno otežati uključivanje korisnika NSP-a u svet rada. Dodatno, niska minimalna zarada u odnosu na prihode od socijalne pomoći, a koji ni sami uglavnom nisu dovoljni za dostojanstven život, čini da se korisnicima NSP-a često „ne isplati“ da se zaposle. Posebno je to izraženo u kontekstu dodatnih izdataka povezanih sa zaposlenjem i nesigurnosti niskokvalifikovanih poslova. Sa druge strane, relativno veliko tržište neformalnog zapošljavanja, koje je 2022. godine činilo 13,6% zaposlenosti, omogućava korisnicima NSP-a da ostvare dodatne prihode bez gubitka prava na socijalnu pomoć.

Vlada Republike Srbije donela je 2014. godine Uredbu o merama socijalne uključenosti korisnika novčane socijalne pomoći, kako bi odgovorila na izazove zapošljavanja tih korisnika. Uredbom su predviđene različite mere socijalne uključenosti, kao i mehanizmi koordinacije aktera na lokalnom nivou. Zaštitnik građana je, neposredno nakon donošenja Uredbe, podneo Ustavnom sudu Predlog za ocenu ustavnosti i zakonitosti Uredbe o merama socijalne uključenosti. Osam godina kasnije, sud je doneo odluku kojom je praktično u potpunosti ukinuo Uredbu, stvorivši na taj način prazninu u regulisanju te oblasti. Kao odgovor na ukidanje Uredbe, Populacioni fond Ujedinjenih nacija (UNFPA) u Srbiji u partnerstvu sa Centrom za istraživanje i razvoj društva IDEAS (IDEAS) i u saradnji sa Ministarstvom za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, kreirali su *Uputstvo za primenu mera socijalne uključenosti na nivou centara za socijalni rad*, kako bi se centrima za socijalni rad obezbedile smernice za rad. Uputstvo je usvojilo i Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja. Pored toga, Populacioni fond Ujedinjenih nacija (UNFPA) u Srbiji i IDEAS razvili su Smernice za unapređenje primene mera socijalne uključenosti u Republici Srbiji, kako bi pomogli donosiocima odluka da upravljaju daljim razvojem mera socijalne uključenosti.

Prepoznavši da je pristup na nivou cele zajednice, uz angažovanje svih raspoloživih resursa, ključan za postizanje stvarnih promena u životima korisnika NSP-a, vodič je razvijen kao potpora jedinicama lokalne samouprave i ostalim akterima da tim licima omoguće sveobuhvatnu podršku. Vodič je, pre svega, namenjen profesionalcima zaposlenim u jedinicama lokalne samouprave, kao alat za strateški razvoj mera koje doprinose aktivaciji korisnika novčane socijalne pomoći.

U prvom delu vodiča dat je pregled trenutnog pravnog okvira, relevantnog za razvoj i sprovođenje mera socijalne uključenosti. Na taj način, profesionalcima zaposlenim u jedinicama lokalne samouprave je na sažet način pružen uvid u postojeće obaveze, nadležnosti i mogućnosti različitih institucija da razviju mere podrške za aktivaciju, što čini osnov efektivne koordinacije.

U drugom delu, vodič daje predlog konkretnih koraka koje jedinice lokalne samouprave mogu da preduzmu, kako bi uspostavile efikasan i održiv sistem mera aktivacije. Navedeni koraci uključuju:

- uspostavljanje koordinacionog tima;
- procenu trenutne situacije;
- razvijanje planskog pristupa aktivaciji na jedinica lokalne samouprave;
- uključivanje korisnika NSP i podizanje svesti o merama aktivacije u zajednici;
- primenu, praćenje i prilagođavanje mera aktivacije.

Profesionalci u jedinicama lokalne samouprave ovim vodičem dobijaju praktičan alat koji im može pomoći da uspostave široku mrežu partnerstava i razviju inovativne, lokalno prilagođene mere za aktivaciju korisnika novčane socijalne pomoći. Primenom ponuđenih mera, jedinice lokalne samouprave mogu napraviti značajan iskorak ka većoj socijalnoj uključenosti, koheziji i otpornosti. Istovremeno, širom primenom, vodič ne samo da pruža praktične alate za profesionalce u jedinicama lokalne samouprave, već i doprinosi širem cilju jačanja demografske otpornosti u Republici Srbiji.

02 Uloge i odgovornosti različitih aktera na lokalnom nivou

Radna aktivacija korisnika NSP-a u Republici Srbiji regulisana je složenim pravnim okvirom koji definiše uloge i odgovornosti različitih aktera na lokalnom nivou. Pravni okvir počiva na tri ključna zakona:

- Zakonu o socijalnoj zaštiti¹;
- Zakonu o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti²;
- Zakonu o lokalnoj samoupravi³.

Zakon o socijalnoj zaštiti iz 2011. godine predstavlja osnovni pravni akt koji uređuje sistem socijalne zaštite u Srbiji. Navedenim zakonom su definisana prava i usluge socijalne zaštite, kao i uslovi i postupci za njihovo ostvarivanje. Jedna od ključnih novina koje je taj zakon uveo jeste obaveza radno sposobnih korisnika NSP da učestvuju u merama socijalne uključenosti kojima korisnici treba da se podstaknu na aktivno prevazilaženje nepovoljne socijalne situacije i da se uključe na tržište rada. U cilju planiranja i realizacije tih mera, stručni radnici centra za socijalni rad (CSR) dužni su da izrade i osiguraju primenu individualnog plana aktivacije.

Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti uređuje prava i obaveze nezaposlenih lica, poslodavaca i države u oblasti zapošljavanja i osiguranja za slučaj nezaposlenosti. Jedan od osnovnih ciljeva tog zakona jeste povećanje zaposlenosti i smanjenje nezaposlenosti sprovođenjem aktivnih politika zapošljavanja. Navedeni zakon propisuje niz obaveza i oblika podrške za nezaposlene osobe, koje sprovodi Nacionalna služba za zapošljavanje (NSZ). Ovaj zakon uređuje i rad Saveta za zapošljavanje, kao osnovnog mehanizma koordinacije i razvoja politika i mera u okviru podrške zapošljavanju.

Zakon o lokalnoj samoupravi uređuje organizaciju i funkcionisanje JLS-a u Srbiji. Iako jeste opšti zakon, značajan je u kontekstu radne aktivacije, s obzirom na to da uređuje mehanizme planiranja i sprovođenja politika na lokalnom nivou, uključujući i politike usmerene na zapošljavanje, načine finansiranja i mehanizme koordinacije aktera na

1 Zakon o socijalnoj zaštiti, *Službeni glasnik RS*, br. 24/2011 i 117/2022 – odluka Ustavnog suda.

2 Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti, *Službeni glasnik RS*, br. 36/2009, 88/2010, 38/2015, 113/2017, 113/2017 – dr. zakoni i 49/2021.

3 Zakon o lokalnoj samoupravi, *Službeni glasnik RS*, br. 129/2007, 83/2014 – dr. zakoni, 101/2016 – dr. zakoni, 47/2018 i 111/2021 – dr. zakoni.

nivou jedinica lokalne samouprave. Upravo zbog značajnih razlika između JLS-a i njihovih specifičnosti, prilagođavanje i razvoj lokalno usaglašenih pristupa aktivacije jeste od izuzetne važnosti, što dodatno ističe posebnu ulogu jedinica lokalne samouprave u planiranju i sprovođenju mera zapošljavanja.

Ključni akteri u oblasti aktivacije korisnika novčane socijalne pomoći u skladu sa pobrojanim zakonima jesu:

- jedinice lokalne samouprave, kao nosioci razvoja lokalne javne politike;
- Nacionalna služba za zapošljavanje koja pruža usluge posredovanja i podrške u zapošljavanju;
- centri za socijalni rad, kao ključne institucije sistema socijalne zaštite.

U daljem tekstu će na detaljan način biti analizirane uloge i odgovornosti svakog od tih aktera, kao i mogućnosti koordinacije i saradnje sa drugim institucijama i organizacijama u zajednici.

Jedinice lokalne samouprave

Jedinice lokalne samouprave imaju ključnu ulogu u planiranju, sprovođenju i koordinaciji mera usmerenih na aktivaciju korisnika Nacionalne službe za zapošljavanje. Uloge JLS-a mogu se organizovati u okviru pet celina:

- razvoj i uspostavljanje mera socijalnog uključivanja korisnika novčane socijalne pomoći;
- razvoj i sprovođenje mera aktivne politike zapošljavanja na lokalnom nivou;
- finansiranje podrške aktivaciji korisnika novčane socijalne pomoći;
- koordinacija i razmena informacija između aktera na lokalnom nivou;
- direktno uključivanje JLS-a u sprovođenje mera aktivne politike zapošljavanja i individualnih planova zapošljavanja.

U kontekstu aktivacije korisnika novčane socijalne pomoći, JLS-i imaju ključnu ulogu u planiranju, sprovođenju i koordinaciji mera socijalne uključenosti⁴. Pomenute mere usmerene su na osnaživanje korisnika za aktivno učešće u društvu i razvijanje navika potrebnih za socijalnu integraciju. Jedinica lokalne samouprave ih može uvesti i bliže urediti na osnovu različitih pristupa, uključujući:

- uvođenje mera socijalnog uključivanja korisnika NSP-a u program razvoja opštine, strateške planove i programe lokalnog ekonomskog razvoja⁵;
- izradu posebnih lokalnih akcionih planova za socijalno uključivanje i smanjenje siromaštva, koji mogu obuhvatiti specifične mere socijalnog uključivanja korisnika novčane socijalne pomoći⁶;

4 Zakon o lokalnoj samoupravi, član 20.

5 Isto.

6 Isto.

- uspostavljanje usluga socijalne zaštite, usmerene na podršku aktivaciji korisnika NSP-a, koje u skladu sa Zakonom o socijalnoj zaštiti pripadaju grupi savetodavno-terapijskih i socijalno-edukativnih usluga⁷, odnosno sličnih mera i programa podrške;
- razvoj i finansiranje programa koje sprovode CSR-i, a koji su usmereni na osnaživanje korisnika NSP-a za učešće u društvu⁸;
- osnivanje lokalnih centara za socijalnu inkluziju, ili socijalnih preduzeća koja zapošljavaju ili pružaju obuku korisnicima novčane socijalne pomoći⁹;
- delegiranje sprovođenja programa socijalnog uključivanja mesnim zajednicama¹⁰.

Jedinica lokalne samouprave odgovorna je i za razvoj i sprovođenje mera aktivne politike zapošljavanja koje su prilagođene specifičnim potrebama lokalne zajednice¹¹. Mere su usmerene na povećanje zapošljivosti korisnika novčane socijalne pomoći i uključuju aktivnosti koje ih pripremaju za aktivno učešće na tržištu rada. Aktivnosti uključuju:

- izradu lokalnih akcionih planova zapošljavanja kojima se mogu definisati mere aktivne politike zapošljavanja, prilagođene specifičnim potrebama lokalne zajednice¹²;
- organizovanje javnih radova u saradnji sa Nacionalnom službom za zapošljavanje¹³;
- uvođenje lokalnih podsticaja za poslodavce koji zapošljavaju korisnike novčane socijalne pomoći¹⁴;
- angažovanje korisnika socijalne pomoći u poljoprivrednim projektima i drugim aktivnostima koji podstiču radnu aktivaciju u ruralnim područjima, kao i organizovanje obuka i podrške za razvoj poljoprivrednih veština¹⁵.

Grad Kopenhagen predstavlja primer grada koji uspešno sprovodi mere aktivacije, usmerene na korisnike novčane socijalne pomoći. Grad ima dobro razvijene lokalne akcione planove zapošljavanja, prilagođene specifičnim potrebama lokalne zajednice, što je deo šire strategije za socijalnu inkluziju i ekonomski razvoj. Ovi planovi uključuju detaljnu analizu tržišta rada, kako bi se identifikovali sektori sa nedostatkom radne snage i mogućnosti za zapošljavanje korisnika novčane socijalne pomoći. Posebna pažnja posvećuje se teže zapošljivim grupama, kao što su dugoročno nezaposleni, osobe sa niskim kvalifikacijama i mladi. Grad blisko saraduje sa poslodavcima, obrazovnim institucijama i organizacijama civilnog društva, kako bi osigurao uspešnu implementaciju planova. U sprovođenju tih planova, Kopenhagen obezbeđuje izradu personalizovanih planova zapošljavanja za svakog korisnika NSP-a, koji uključuju obuku, savetovanje i druge mere podrške. Grad redovno prati napredak i vrši evaluaciju efektivnosti mera, prilagođavajući strategije prema potrebi. Organizovanje javnih radova u saradnji sa nacionalnom službom nadležnom za zapošljavanje predstavlja značajan deo strategije. Javni radovi služe kao sredstvo za

7 Zakon o socijalnoj zaštiti, član 40.

8 Isto, član 121.

9 Zakon o lokalnoj samoupravi, član 7.

10 Isto, član 77.

11 Zakonu o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti, član 41.

12 Isto.

13 Isto, članovi 56–58.

14 Zakon o lokalnoj samoupravi, član 20.

15 Isto.

pružanje privremenog zaposlenja korisnicima NSP-a, omogućavajući im da steknu radno iskustvo, razviju nove veštine i povećaju svoju zapošljivost. Projekti od društvenog značaja uključuju održavanje javnih površina, ekološke projekte, obnovu zajedničkih prostora i usluge socijalne zaštite. Učesnici dobijaju naknadu za svoj rad, što im pruža finansijsku stabilnost i motivaciju. Grad uvodi lokalne podsticaje za poslodavce koji zapošljavaju korisnike NSP-a, pružajući im finansijske subvencije za plate, poreske olakšice i podršku u obuci. Kopenhagen aktivno informiše lokalne kompanije o dostupnim podsticajima organizovanjem kampanja, seminara i direktnim kontaktima, a proces apliciranja za podsticaje je pojednostavljen, kako bi bio pristupačan poslodavcima bez obzira na njihovu veličinu. Potom se prate rezultati tih programa, kako bi se osiguralo da podsticaji dovode do održivog zapošljavanja. Angažovanje korisnika NSP-a u poljoprivrednim projektima i drugim aktivnostima koje podstiču radnu aktivaciju u ruralnim područjima čini još jedan važan aspekt strategije. Inicijative u poljoprivredi uključuju urbane poljoprivredne projekte koji podrazumevaju uzgajanje povrća i voća u gradskim sredinama, često na neiskorišćenim površinama. Korisnici NSP-a imaju pristup obukama koje ih osposobljavaju za rad u poljoprivredi i hortikulturi. Grad uspostavlja veze sa okolnim ruralnim zajednicama, kako bi omogućio angažovanje korisnika u poljoprivrednim projektima izvan urbanog područja. Druge aktivnosti radne aktivacije obuhvataju podršku osnivanju socijalnih preduzeća koja zapošljavaju korisnike socijalne pomoći u različitim sektorima, kao što su reciklaža, održavanje i usluge nege, kao i kreativne radionice koje pružaju priliku za razvoj veština i potencijalno samozapošljavanje. Učesnicima se pruža mentorska podrška iskusnih profesionalaca tokom obuka i prvih meseci zaposlenja, a dostupna je i finansijska pomoć u vidu grantova ili mikrokredita za one koji žele da započnu sopstvene projekte ili da osnuju sopstvena preduzeća u poljoprivredi. Kopenhagen koristi pristup koji kombinuje mere zapošljavanja sa uslugama socijalne zaštite, obrazovanjem i stanovanjem, kako bi se adresirali različiti aspekti koji utiču na nezaposlenost. Grad je implementirao digitalne alate koji olakšavaju pristup informacijama o dostupnim programima, obukama i radnim mestima, uključujući on-lajn platforme i e-savetovanje. Poseban naglasak stavljen je na održivost, sa fokusom na stvaranje radnih mesta u sektoru obnovljivih izvora energije i zaštite životne sredine, što doprinosi ciljevima održivog razvoja grada.

Pravni okvir koji uređuje mere aktivne politike zapošljavanja

Mere aktivne politike zapošljavanja definisane su kao „sistem mera i aktivnosti usmerenih ka povećanju zaposlenosti i smanjenju nezaposlenosti“¹⁶. Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti definiše određene mere aktivne politike zapošljavanja, ali pruža fleksibilnost u definisanju i implementaciji tih mera, omogućavajući njihovo prilagođavanje primenom strateških dokumenata na nacionalnom i lokalnom nivou. U tom smislu, dodatne mere aktivne politike zapošljavanja mogu se propisati i na nacionalnom nivou u okviru Akcionog plana za sprovođenje Strategije o zapošljavanju¹⁷, dok lokalni planski dokumenti omogućavaju kreiranje mera prilagođenih specifičnim potrebama jedne ili više jedinica lokalne samouprave¹⁸. U tom smislu, zakon prepoznaje organe javne uprave i lokalne samouprave kao ključne aktere u razvoju i prilagođavanju mera aktivne politike zapošljavanja. U nameri da se organima javne uprave obezbedi stručna podrška u tom procesu, zakon predviđa uspostavljanje saveta za zapošljavanje

¹⁶ Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti, član 36.

¹⁷ Isto, član 39.

¹⁸ Isto, član 41.

na nacionalnom¹⁹, pokrajinskom i lokalnom nivou²⁰. Jedna od važnih uloga Republičkog saveta sastoji se i u tome da daje mišljenja i preporuke u vezi sa merama aktivne politike zapošljavanja, te, na taj način, Zakon o zapošljavanju i osiguranju prepoznaje Republički savet kao telo nadležno za razvoj i prilagođavanje mera aktivne politike zapošljavanja na nacionalnom nivou. Pomenuti zakon, kao što je navedeno, ostavlja mogućnost osnivanja i pokrajinskog i lokalnog saveta za zapošljavanje. Budući da nije propisana jasna uloga, niti sastav lokalnog saveta, Zakon o zapošljavanju i osiguranju propisuje da jedinica lokalne samouprave može da usvoji lokalni planski dokument u oblasti zapošljavanja, po pribavljenom mišljenju lokalnog saveta, te, na taj način, pozicionira lokalni savet kao savetodavno telo. U nameri da podstakne razvoj mera aktivne politike zapošljavanja na lokalnom nivou, Zakon o zapošljavanju i osiguranju predviđa i mogućnost finansiranja mera aktivne politike zapošljavanja iz budžeta Republike Srbije²¹. Navedeni pristup, sa jedne strane, obezbeđuje minimalnu pravnu sigurnost, ali, isto tako, ostavlja značajan prostor za prilagođavanje mera aktivne politike zapošljavanja različitim izazovima sa kojima se suočavaju različite zajednice. Shodno tome da su predstavnici socijalne zaštite, po pravilu, članovi saveta za zapošljavanje, kako na nacionalnom, tako i na pokrajinskom i lokalnom nivou, taj mehanizam omogućava dobar osnov za koordinaciju mera aktivne politike zapošljavanja i mera socijalne uključenosti. U okviru Zakona, prepoznate su sledeće mere aktivne politike zapošljavanja²²:

- posredovanje u zapošljavanju osoba koje traže zaposlenje;
- profesionalna orijentacija i savetovanje o planiranju karijere;
- subvencije za zapošljavanje;
- podrška samozapošljavanju;
- dodatno obrazovanje i obuka;
- podsticaji za korisnike novčane naknade;
- javni radovi;
- druge mere usmerene ka zapošljavanju ili održanju zaposlenosti.

U skladu sa Zakonom o zapošljavanju i osiguranju, Republika Srbija je uspostavila strateški okvir koji dodatno reguliše mere aktivne politike zapošljavanja, koji čine Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine²³ i Akcioni plan za period 2021. do 2023. godine za sprovođenje strategije zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine²⁴, koji bliže određuje gore navedene mere aktivne politike zapošljavanja i definiše dve dodatne mere u skladu sa zakonodavnim okvirom:

- mere aktivnog tražnja posla;
- mere aktivne politike zapošljavanja za osobe sa invaliditetom koje se zapošljavaju pod posebnim uslovima.

19 Republički savet sastoji se od predstavnika osnivača, reprezentativnih sindikata i udruženja poslodavaca, Nacionalne službe i agencija za zapošljavanje, udruženja od značaja za oblast zapošljavanja, odnosno udruženja koja se bave zaštitom interesa nezaposlenih (osoba sa invaliditetom, nacionalnih manjina, učesnika oružanih sukoba, žena, omladine i sl.) i stručnjaka za oblast zapošljavanja.

20 Zakon o zapošljavanju i osiguranju, član 28.

21 Isto, član 39.

22 Isto, član 43.

23 Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine, *Službeni glasnik RS*, br. 18/2021, 36/2021 – ispravka (Strategija zapošljavanja).

24 Akcioni plan za period 2021. do 2023. godine za sprovođenje strategije zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine, *Službeni glasnik RS*, br. 30/2021 (Akcioni plan za strategiju zapošljavanja).

Akcioni plan za strategiju zapošljavanja, isto tako, definiše sledeće mere aktivne politike zapošljavanja na lokalnom nivou za koje se mogu obezbediti sredstva iz budžeta Republike Srbije:

- stručnu praksu;
- pripravništvo za mlade sa visokim obrazovanjem;
- pripravništvo za nezaposlene sa srednjim obrazovanjem;
- sticanje praktičnih znanja;
- obuku na zahtev poslodavca za nezaposlene;
- javne radove;
- subvencije za zapošljavanje nezaposlenih lica iz kategorije teže zapošljivih;
- subvencije za samozapošljavanje.

Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, osim mera aktivne politike zapošljavanja, propisuje i druga prava osoba sa invaliditetom u procesu zapošljavanja, i to prava na²⁵:

- utvrđivanje statusa i procenu radne sposobnosti;
- podsticanje zapošljavanja, radne i socijalne uključenosti i afirmaciju jednakih mogućnosti na tržištu rada;
- mere i aktivnosti profesionalne rehabilitacije;
- zapošljavanje pod posebnim uslovima, pod kojima se podrazumeva zapošljavanje uz prilagođavanje poslova i/ili radnog mesta;
- zapošljavanje u posebnim organizovanim oblicima zapošljavanja i radnog angažovanja osoba sa invaliditetom.

Jedinice lokalne samouprave imaju mogućnost da finansiraju mere aktivacije korišćenjem različitih izvora, obezbeđujući održivost i efikasnost programa, uključujući:

- alokaciju sredstava iz lokalnog budžeta, uz mogućnost uvođenja namenskih lokalnih taksi²⁶;
- finansiranje i sprovođenje projekata iz eksternih izvora, uključujući korišćenje fondova Evropske unije i drugih međunarodnih donatora, kao i učešće u prekograničnim i međunarodnim projektima koji promovišu aktivaciju korisnika novčane socijalne pomoći;
- udruživanje sredstava i resursa sa drugim JLS-ima radi efikasnijeg sprovođenja programa²⁷;
- korišćenje mogućnosti sufinansiranja od Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, ukoliko JLS obezbeđuje više od polovine sredstava za određenu meru aktivne politike zapošljavanja²⁸.

²⁵ Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom, *Službeni glasnik RS*, br. 36/2009, 32/2013 i 14/2022 – dr. zakoni (Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju OSI), član 6.

²⁶ Zakon o lokalnoj samoupravi, član 32.

²⁷ Isto, član 88.

²⁸ Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti, član 60.

Grad Malme u Švedskoj primer je ulaganja u finansiranje mera radne aktivacije korisnika novčane socijalne pomoći. Socijalna inkluzija i zapošljavanje nalaze se visoko na listi prioriteta tog grada, što se odražava u značajnim budžetskim izdvajanjima za te oblasti. Svake godine, gradska administracija priprema detaljan budžetski plan koji odobrava gradsko veće. U nekim slučajevima, Malme koristi participativne metode budžetiranja, omogućavajući građanima i organizacijama civilnog društva da utiču na alokaciju sredstava, posebno u oblasti socijalne zaštite. Finansiranje specifičnih programa i inicijativa obuhvata obuke i prekvalifikacije za korisnike NSP-a, koje su prilagođene potrebama lokalnog tržišta rada. Grad saraduje sa obrazovnim institucijama, kako bi pružio prilagođene obrazovne programe za teže zapošljive grupe. Sredstva se koriste i za finansiranje savetnika za zapošljavanje koji rade direktno sa korisnicima NSP-a na izradi individualnih planova za pronalaženje posla, kao i za mentorske programe, gde iskusni profesionalci pružaju podršku i savete tokom procesa traženja posla i prilagođavanja radnom mestu. Malme nudi finansijske podsticaje poslodavcima koji zapošljavaju korisnike NSP-a, što može uključivati subvencije koje pokrivaju deo troškova plate ili obuke tokom određenog perioda. Grad finansira i programe pripravnništva i stažiranja koji omogućavaju korisnicima socijalne pomoći da steknu radno iskustvo u lokalnim kompanijama i organizacijama. Sredstva iz budžeta koriste se za organizovanje projekata u zajednici, poput ekoloških inicijativa, održavanja javnih prostora i kulturnih aktivnosti, u kojima su korisnici NSP-a angažovani. Prihodi od lokalnih poreza na dohodak i nekretnine čine glavni izvor finansiranja tih programa. Malme ima autonomiju u određivanju stopa lokalnih poreza, što mu omogućava da obezbedi dovoljno sredstava za socijalne programe. Transparentnost i odgovornost u trošenju sredstava jesu od ključnog značaja. Malme koristi budžetsku rezervu za hitne ili dodatne potrebe u oblasti socijalne politike, što omogućava kontinuitet programa, čak i u slučaju neočekivanih finansijskih izazova. Saradnja sa lokalnim partnerima čini još jedan važan aspekt alokacije sredstava iz lokalnog budžeta. Grad koristi ta sredstva za iniciranje partnerstava sa privatnim sektorom, nevladinim organizacijama i drugim akterima, kako bi proširio program aktivacije. Finansiraju se i manje lokalne inicijative koje predlažu organizacije civilnog društva ili zajednice, što podstiče inovativna rešenja i angažman građana. Alokacija sredstava iz lokalnog budžeta često služi kao osnova za sufinansiranje projekata iz eksternih izvora, poput fondova Evropske unije ili nacionalnih programa, što omogućava gradu da obezbedi dodatna sredstva i proširi obim svojih programa. Mnogi eksterni fondovi zahtevaju određeni procenat lokalnog finansiranja, te Malme koristi sredstva iz svog budžeta da ispuni te uslove i time pristupi većim iznosima eksternih sredstava. Uticaj alokacije sredstava na zajednicu jeste značajan. Direktnim finansiranjem programa, grad je uspeo da poveća stopu zaposlenosti među korisnicima novčane socijalne pomoći. Inicijative finansirane iz lokalnog budžeta doprinose smanjenju socijalnih nejednakosti i podstiču veću uključenost marginalizovanih grupa. Povećanje zaposlenosti i veština radne snage pozitivno utiče na lokalnu ekonomiju, privlači investicije i podstiče razvoj. Kombinacija direktnog finansiranja, saradnje sa partnerima i povezivanja sa eksternim izvorima sredstava omogućava Malmeu da obezbedi održivost i efikasnost tih programa, što pozitivno utiče na celokupnu zajednicu.

Finansiranje mera aktivne politike zapošljavanja

Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti, kao način finansiranja mera aktivne politike zapošljavanja, prepoznaje: budžet Republike Srbije, autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave, poklone, donacije, legate, kredite, doprinose za slučaj

nezaposlenosti i druge izvore u skladu sa zakonom²⁹. Kako bi organi autonomne pokrajine ili jedinice lokalne samouprave finansirali mere aktivne politike zapošljavanja, dužni su da formiraju budžetski fond³⁰, sa ciljem ostvarivanja planskog dokumenta u oblasti zapošljavanja³¹.

Jedinice lokalne samouprave igraju ključnu ulogu u koordinaciji aktivnosti i razmeni informacija između različitih aktera na lokalnom nivou, kako bi se obezbedila efikasnost i efektivnost programa aktivacije, kao i njihova prilagođenost ciljnoj grupi. U tom smislu, JLS može da primeni različite modele, uključujući:

- osnivanje lokalnog saveta za zapošljavanje koji pruža mišljenja i preporuke u vezi sa pitanjima od interesa za unapređenje zapošljavanja³²; delovanjem tog saveta može se ostvariti široka saradnja na lokalnom nivou uključivanjem predstavnika NSZ-a, CSR-a, privrede, obrazovnih i zdravstvenih ustanova, organizacija civilnog društva i drugih relevantnih aktera;
- formiranje savetodavnih i radnih tela, kao što je komisija ili savet za socijalnu politiku, ili i specifičnije za aktivaciju korisnika NSP-a, koji bi radili na dizajniranju i praćenju programa socijalne aktivacije³³;
- sklapanje sporazuma o saradnji sa CSR-om, NSZ-om i nevladinim organizacijama za zajedničko sprovođenje programa³⁴;
- donošenje pravnih akata kojima se reguliše saradnja institucija na lokalnom nivou u primeni programa aktivacije korisnika novčane socijalne pomoći;
- uključivanje korisnika NSP-a u planiranje programa aktivacije na osnovu građanske inicijative i javne rasprave, kao i uspostavljanje mehanizma koji će pomoći korisniku da prikupi povratne informacije i predloge³⁵;
- prikupljanje i analiza podataka na lokalnom nivou radi unapređenja programa, samostalno ili u saradnji sa ministarstvom koje je nadležno za poslove zapošljavanja³⁶.

Grad Rotterdam u Holandiji, ima najvažniju ulogu u koordinaciji programa radne aktivacije korisnika novčane socijalne pomoći. Grad je uspostavio integrisani model koji uključuje različite aktere i institucije, kako bi obezbedio efikasnost i efektivnost programa, kao i njihovu prilagođenost potrebama ciljne grupe. Osnivanje lokalnog saveta za zapošljavanje predstavlja jedan od ključnih elemenata tog pristupa. Rotterdam je formirao Lokalni savet za zapošljavanje koji uključuje predstavnike gradske uprave, NSZ-a, CSR-a, privrede, obrazovnih i zdravstvenih ustanova, organizacija civilnog društva i drugih relevantnih aktera. Navedeni savet pruža mišljenja i preporuke u vezi sa pitanjima od značaja

29 Isto, član 59.

30 Isto.

31 Zakon o budžetskom sistemu, *Službeni glasnik RS*, br. 54/2009, 73/2010, 101/2010, 101/2011, 93/2012, 62/2013, 63/2013 – ispr. 108/2013, 142/2014, 68/2015 – dr. zakoni, 103/2015, 99/2016, 113/2017, 95/2018, 31/2019, 72/2019, 149/2020, 118/2021, 138/2022 i 118/2021 – dr. zakoni, član 64.

32 Zakonu o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti, član 28.

33 Zakon o lokalnoj samoupravi, član 36.

34 Isto, član 88.

35 Isto, član 68.

36 Zakon o zapošljavanju i osiguranju u slučaju nezaposlenosti, član 61.

za unapređenje zapošljavanja i radne aktivacije korisnika novčane socijalne pomoći. Rotterdam je uspostavio specijalizovane komisije i radne grupe, kao što su Komisija za socijalnu politiku i Radna grupa za radnu aktivaciju korisnika novčane socijalne pomoći. Imenovana tela rade na dizajniranju, sprovođenju i praćenju programa aktivacije, osiguravajući da su programi prilagođeni specifičnim potrebama korisnika. Grad, takođe, ima formalne sporazume o saradnji sa Nacionalnom službom za zapošljavanje, centrima za socijalni rad i nevladinim organizacijama. Sporazumi definišu zajedničke ciljeve, uloge i odgovornosti u sprovođenju programa aktivacije, omogućavajući efikasnu koordinaciju i razmenu informacija. Obaveze svake institucije i mehanizmi koordinacije definisani su lokalnim propisima koje je doneo grad. Pored toga, Rotterdam aktivno uključuje korisnike u proces planiranja i evaluacije programa aktivacije. Javne rasprave, građanske inicijative i ankete, obezbeđuju korisnicima mogućnost da daju povratne informacije i predloge, što doprinosi prilagođavanju programa njihovim stvarnim potrebama. Rotterdam je tim integrisanim pristupom uspeo da obezbedi efikasnu koordinaciju aktivnosti i razmenu informacija između različitih aktera. Opisani model doprinosi efikasnosti i efektivnosti programa aktivacije, osiguravajući da su mere prilagođene potrebama korisnika i da doprinose smanjenju nezaposlenosti i socijalne isključenosti.

Grad Glazgov, u Škotskoj, je prepoznao potrebu za sveobuhvatnim pristupom u rešavanju pitanja siromaštva i socijalne isključenosti. U svom Strateškom planu razvoja grada, Glazgov je jasno definisao ciljeve koji se odnose na smanjenje siromaštva i promovisanje socijalne inkluzije, posebno fokusirajući se na korisnike novčane socijalne pomoći. Pokrenut je program „Glasgow’s Poverty Leadership Panel“ u kome su okupljeni predstavnici lokalne samouprave, nevladinih organizacija, poslovnog sektora i same zajednice, uključujući i korisnike novčane socijalne pomoći. Cilj je bio razvijanje zajedničke strategije i akcionih planova za borbu protiv siromaštva i socijalnu inkluziju građana iz posebno ugroženih grupa. Grad je uspostavio niz programa zapošljavanja, uključujući i programe koji pružaju obuku, prekvalifikaciju i podršku za zapošljavanje korisnicima socijalne pomoći. Pobrojani programi su prilagođeni potrebama lokalnog tržišta rada i fokusiraju se na sektore sa visokim potencijalom za rast. Pored toga, Glazgov je uspostavio saradnju sa lokalnim kompanijama, kako bi se obezbedile prilike za stažiranje, praksu i stalno zaposlenje za korisnike novčane socijalne pomoći. Poslodavci su podstaknuti poreskim olakšicama i drugim beneficijama da učestvuju u tome. Posebno je važno i to što je grad Glazgov podržao razvoj socijalnih preduzeća i pružio sredstva, kako bi korisnici NSP-a bili zainteresovani za pokretanje malih biznisa, što je omogućilo stvaranje održivih radnih mesta i promovisalo ekonomsku samostalnost. Osim ekonomskih mera, grad je implementirao programe koji obezbeđuju pristup socijalnim stanovima, a dodatno je olakšan pristup zdravstvenim uslugama za korisnike novčane socijalne pomoći. Značajan broj korisnika NSP-a uspeo je da pronađe zaposlenje ili da se uključi u programe obuke, i takvim integrisanim pristupom došlo je do smanjenja stope siromaštva i socijalne isključenosti, a aktivno uključivanje korisnika NSP-a u društvene i ekonomske aktivnosti doprinelo je jačanju zajednice i smanjenju stigmatizacije.

Jedinica lokalne samouprave može direktno učestvovati u sprovođenju mera aktivne politike zapošljavanja i individualnih planova zapošljavanja, posebno kada obezbeđuje znatan deo finansijskih sredstava za te mere, uključujući:

- osnivanje lokalne agencije za zapošljavanje koja bi specifično radila na socijalnoj aktivaciji korisnika NSP-a i drugih ranjivih grupa, u skladu sa zakonskim uslovima za osnivanje i rad agencija³⁷;

37 Zakon o zapošljavanju i osiguranju u slučaju nezaposlenosti, član 20.

- u situaciji kada JLS obezbeđuje više od polovine sredstava za finansiranje mera predviđenih u individualnom planu zapošljavanja, NSZ može angažovati JLS za pripremanje i praćenje sprovođenja individualnog plana zapošljavanja³⁸.

Izložena analiza ukazuje na to da jedinice lokalne samouprave imaju značajnu ulogu u obezbeđivanju uslova za aktivaciju korisnika novčane socijalne pomoći. Osim navedenih aktivnosti, jedinice lokalne samouprave mogu da sprovedu i dodatne mere podrške, kao što su unapređenje mobilnosti za korisnike NSP-a, obezbeđivanje pristupa vrtićima i uslugama socijalne zaštite u zajednici, kao i javne kampanje smanjenja predrasuda prema korisnicima novčane socijalne pomoći, koje mogu dodatno unaprediti aktivaciju korisnika novčane socijalne pomoći.

Uspeh svih tih inicijativa i mera zavisi, međutim, od kapaciteta JLS-a, koje se često suočavaju sa ograničenim resursima i nedostatkom stručnog kadra. Zato je neophodno investirati u:

- obezbeđivanje adekvatnog broja zaposlenih i tehničke opreme za efikasno upravljanje javnom politikom, programima i sredstvima;
- razvoj veština i znanja zaposlenih u oblastima ključnim za aktivaciju korisnika NSP-a, uključujući i prikupljanje i analizu podataka, kako bi se uspešno mogle planirati, sprovesti i evaluirati mere aktivacije;
- podsticanje saradnje sa drugim jedinicama lokalne samouprave, organizacijama civilnog društva i međunarodnim partnerima, u cilju razmene dobre prakse i inovativnih rešenja.

U konačnom, uspeh tih inicijativa zavisi od posvećenosti jedinica lokalne samouprave da prepoznaju i iskoriste sve raspoložive resurse i mogućnosti, da kontinuirano unapređuju svoje kapacitete i rade u partnerstvu sa drugim akterima u cilju uspostavljanja sistema koji će poboljšati kvalitet života korisnika novčane socijalne pomoći i u stvaranju inkluzivnije zajednice.

Nacionalna služba za zapošljavanje

Nacionalna služba za zapošljavanje u skladu sa Zakonom o zapošljavanju i osiguranju u slučaju nezaposlenosti obavlja širok spektar poslova koji su usmereni na povećanje zapošljivosti nezaposlenih osoba³⁹. Glavne uloge NSZ-a u procesu aktivacije korisnika NSP-a mogu se sumirati na sledeći način:

- posredovanje u zapošljavanju, uključujući izradu individualnih planova zapošljavanja;
- profesionalna orijentacija i savetovanje;
- organizacija obuka i programa dodatnog obrazovanja;
- zapošljavanje na javnim radovima;
- vođenje evidencije o nezaposlenim licima i potrebama tržišta rada.

38 Isto, član 47.

39 Isto, član 8.

Ključna uloga NSZ-a u kontekstu aktivacije korisnika NSP-a jeste posredovanje u zapošljavanju⁴⁰, koje podrazumeva povezivanje nezaposlenih osoba sa poslodavcima i slobodnim radnim mestima. U skladu sa Zakonom o zapošljavanju i osiguranju u slučaju nezaposlenosti, posredovanje u zapošljavanju, osim povezivanja nezaposlenih osoba i slobodnih radnih mesta, obuhvata i izradu individualnih planova zapošljavanja⁴¹. Obaveza NSZ-a da za nezaposlene osobe izradi individualni plan zapošljavanja posebno je značajna, jer predstavlja osnovni mehanizam obezbeđivanja pravovremene i individualizovane podrške za unapređenje zapošljivosti i samozapošljivosti, olakšavajući korisnicima prelazak u zaposlenje. Individualni plan zapošljavanja utvrđuju nezaposlena osoba i NSZ na osnovu procene zapošljivosti te osobe, po pravilu, najkasnije u roku od 90 dana nakon prijave nezaposlenog na evidenciju Nacionalne službe za zapošljavanje⁴². Plan sadrži jasno definisane ciljeve, aktivnosti i mere za povećanje zapošljivosti i predstavlja osnov za finansiranje i primenu mera aktivne politike zapošljavanja prema nezaposlenom⁴³. U tom smislu, plan uređuje uključivanje nezaposlenog u profesionalnu orijentaciju i savetovanje o planiranju karijere, podršku samozapošljavanju, dodatno obrazovanje i obuku, uključivanje u javne radove i druge mere aktivne politike zapošljavanja u skladu sa donetim strateškim dokumentima. Važan aspekt individualnog planiranja jeste i samo praćenje primene plana, kao i obaveza redovnog prilagođavanja, što osigurava njegovu relevantnost.

Korisnici NSP-a, kao teže zapošljiva grupa, imaju prvenstvo u izradi individualnih planova zapošljavanja⁴⁴. U slučaju da nezaposlena osoba ima zdravstvene probleme, može se pre uključivanja u mere aktivne politike zapošljavanja uputiti na proveru zdravstvenih sposobnosti, o trošku Nacionalne službe za zapošljavanje⁴⁵. Posredovanje u zapošljavanju jeste posebno važno za korisnike novčane socijalne pomoći, koji se često suočavaju sa dodatnim izazovima prilikom traženja posla, kao što su nedostatak radnog iskustva, niži nivo obrazovanja ili stigmatizacija.

Pružanjem usluga profesionalne orijentacije i savetovanja u planiranju karijere, NSZ pomaže nezaposlenim osobama da se nose sa kompleksnošću tržišta rada, što jeste ključno za poboljšanje izgleda za zaposlenje. Profesionalna orijentacija i savetovanje obuhvata poslove kojima se, pojedinačno ili grupno, pruža pomoć osobama koje traže zaposlenje i drugim osobama sa potrebom planiranja karijere, pri izboru, promeni zanimanja i donošenju odluka u vezi sa karijernim razvojem⁴⁶. U okviru te mere, NSZ pruža sledeće usluge⁴⁷:

- pružanje informacija o tržištu rada i razvoju zanimanja – preko centara za informisanje i profesionalno savetovanje i drugih kanala, NSZ informiše nezaposlene o trenutnim trendovima na tržištu rada, potrebama poslodavaca, perspektivnim zanimanjima i mogućnostima za zapošljavanje;
- profesionalno usmeravanje pri planiranju karijere – individualnim ili grupnom savetovanjem, NSZ pomaže nezaposlenima u identifikaciji svojih interesovanja, veština i mogućnosti za razvoj karijere, što je posebno važno za korisnike NSP-a koji mogu imati dodatne prepreke u zapošljavanju;
- razvijanje sposobnosti za donošenje odluka o karijeri – NSZ organizuje radionice i

40 Isto, član 44.

41 Isto.

42 Isto, član 46.

43 Isto, član 45.

44 Isto, član 46.

45 Isto, član 48.

46 Isto, član 49.

47 Isto.

treninge kojima pomaže nezaposlenima da unaprede samopouzdanje i sposobnost da samostalno donose odluke u vezi sa sopstvenom karijerom;

- razvijanje sposobnosti za aktivno traženje posla – obukama za aktivno traženje posla, NSZ pomaže nezaposlenima da razviju veštine pisanja radne biografije, pripreme za intervju, pretrage oglasa za posao i druge veštine neophodne za uspešno pronalaženje zaposlenja;
- selekcija kandidata prema zahtevima posla i psihofizičkim sposobnostima – NSZ procenjuje kandidate i vrši selekciju, kako bi se utvrdila njihova usklađenost sa zahtevima posla, što pomaže i poslodavcima u izboru odgovarajućih kandidata;
- druge savetodavne aktivnosti usmerene ka povećanju zapošljivosti – NSZ pruža i druge oblike podrške, kao što su treninzi za prevladavanje stresa usled gubitka posla, što je posebno regulisano Pravilnikom o kriterijumima, načinu i drugim pitanjima od značaja za sprovođenje mera aktivne politike zapošljavanja⁴⁸; isto tako, NZS organizuje i treninge samoeфикаsnosti namenjene dugoročno nezaposlenima ili licima pod rizikom od dugoročne nezaposlenosti, pružajući im psihološku podršku radi prevencije socijalne isključenosti i podizanja nivoa kompetencija⁴⁹, što je posebno značajno za korisnike novčane socijalne pomoći.

Opisane usluge NSZ-a jesu od posebnog značaja za korisnike NSP-a, jer im pružaju neophodnu podršku u osnaživanju i povećanju zapošljivosti.

Dodatno obrazovanje i obuka koje NSZ sprovodi imaju za cilj povećanje zapošljivosti nezaposlenih i zaposlenih osoba, a posebno su značajne za one koji imaju ograničen pristup kvalitetnim radnim mestima zbog nedostatka određenih znanja i veština⁵⁰. Imajući u vidu veoma nisko obrazovanje korisnika NSP-a, prilagođene i efektivne mere usmerene na dodatno obrazovanje i obuku jesu neophodne za njihovo uključivanje na tržište rada. Nacionalna služba za zapošljavanje sprovodi takvu meru primenom različitih programa, uključujući:

- program obuka za tržište rada, namenjen sticanju dodatnih znanja i veština koje su tražene na tržištu rada, čime se povećava konkurentnost nezaposlenog lica⁵¹;
- obuke na zahtev poslodavca, koje se organizuju radi sticanja znanja i veština potrebnih za obavljanje poslova kod konkretnog poslodavca, kada na evidenciji NSZ-a nema lica sa potrebnim znanjima i veštinama⁵²;
- programe prekvalifikacije i dokvalifikacije, namenjene nezaposlenima koji žele da steknu novu kvalifikaciju ili viši stepen obrazovanja, kako bi povećali svoje šanse za zapošljavanje⁵³;
- funkcionalno osnovno obrazovanje odraslih, namenjeno nezaposlenima bez osnovnog obrazovanja, radi sticanja osnovnog obrazovanja⁵⁴ – imajući u vidu da najveći broj korisnika NSP-a koji su bili uključeni u mere socijalne uključenosti

48 Pravilnik o kriterijumima, načinu i drugim pitanjima od značaja za sprovođenje mera aktivne politike zapošljavanja, *Službeni glasnik RS*, br 102/15, 5/17, 9/18, član 27.

49 Isto, član 22.

50 Zakon o zapošljavanju i osiguranju u slučaju nezaposlenosti, član 52.

51 Pravilnik o kriterijumima, načinu i drugim pitanjima od značaja za sprovođenje mera aktivne politike zapošljavanja, član 74.

52 Isto, član 79.

53 Isto, član 87.

54 Isto, član 88.

nemaju osnovno obrazovanje, to je posebno važna mera za njihovo uključivanje na tržište rada;

- programe sticanja praktičnih znanja, koji omogućavaju nezaposlenima sticanje praktičnih znanja i veština u radu kod poslodavca, uz zasnivanje radnog odnosa⁵⁵.

Nacionalna služba za zapošljavanje, na taj način, osigurava da svako ima pravo na celoživotno učenje, s ciljem održavanja i razvoja veština koje su im potrebne za učešće na tržištu rada.

Zapošljavanje na javnim radovima predstavlja meru aktivne politike zapošljavanja koju NSZ sprovodi radi radnog angažovanja, prvenstveno teže zapošljivih nezaposlenih lica i nezaposlenih u stanju socijalne potrebe. Javni radovi se organizuju u cilju zapošljavanja, očuvanja i unapređenja radnih sposobnosti nezaposlenih, kao i radi ostvarivanja određenog društvenog interesa⁵⁶. Javni radovi mogu da obuhvataju komunalne delatnosti, održavanje i uređenje javnih površina, zaštitu životne sredine, socijalne i humanitarne aktivnosti i druge oblasti od javnog interesa. Nacionalna služba za zapošljavanje organizuje i sprovodi javne radove u saradnji sa poslodavcima⁵⁷, koji se biraju na javnom konkursu. U okviru finansiranja javnih radova, NSZ obezbeđuje sredstva za isplatu naknade za obavljen posao licima uključenim u javne radove, troškove prevoza, kao i troškove organizovanja obuke ukoliko je neophodna⁵⁸. Javni radovi omogućavaju korisnicima NSP-a da steknu radno iskustvo, unaprede radne navike i veštine, te time povećaju svoje šanse za trajno zaposlenje.

Koje grupe su teže zapošljive

Zakon o zapošljavanju i osiguranju propisuje povoljnije uslove za uključivanje u mere aktivne politike zapošljavanja pripadnicima teže zapošljivih grupa, odnosno propisuje da „nezaposleni koji pripada kategoriji teže zapošljivih lica može imati prednost, odnosno posebna prava u sprovođenju pojedinih mera aktivne politike zapošljavanja“⁵⁹. Zakon ipak uspostavlja obavezu bližeg definisanja kategorija teže zapošljivih osoba, odnosno osoba koje imaju prioritet za uključivanje u mere aktivne politike zapošljavanja, u okviru akcionog plana⁶⁰. Akcioni plan za strategiju zapošljavanja kao teže zapošljiva lica definiše:

- lica bez osnovnog obrazovanja;
- lica bez završene srednje škole;
- lica starosti 50 i više godina;
- dugoročno nezaposlena lica koja posao traže duže od 12 meseci, a posebno nezaposlena lica koja posao traže duže od 18 meseci;
- žene, posebno dugoročno nezaposlene žene;
- mlade do 30 godina starosti, a posebno mlade žene, mlade bez završene srednje škole, kao i mlade bez radnog iskustva;
- osobe sa invaliditetom;

55 Isto, član 67.

56 Zakon o zapošljavanju i osiguranju u slučaju nezaposlenosti, član 56.

57 Isto, član 58

58 Pravilnik o kriterijumima, načinu i drugim pitanjima od značaja za sprovođenje mera aktivne politike zapošljavanja, član 58.

59 Zakon o zapošljavanju i osiguranju u slučaju nezaposlenosti, član 58.

60 Isto, član 39.

- Rome;
- korisnike novčane socijalne pomoći;
- lica u statusu viška zaposlenih;
- mlade u domskom smeštaju, hraniteljskim i starateljskim porodicama;
- žrtve porodičnog nasilja;
- žrtve trgovine ljudima;
- izbegla i raseljena lica, povratnike prema Sporazumu o readmisiji;
- samohrane roditelje;
- supružnike iz porodice u kojoj su oba supružnika nezaposlena;
- roditelje dece sa smetnjama u razvoju;
- bivše izvršioce krivičnih dela.

Na osnovu datih kriterijuma može se zaključiti da se korisnici NSP-a mogu sagledati kao grupa koja je višestruko ugrožena, te će imati prioritet u učešću u merama aktivne politike zapošljavanja.

Jedna od važnih uloga NSZ-a ogleda se i u vođenju evidencije o osobama koje traže zaposlenje⁶¹. Osoba se uključuje u evidenciju NSZ-a na osnovu prijave same osobe, a status osobe na evidenciji NSZ-a podrazumeva ispunjavanje određenih obaveza, kao što su redovno javljanje, izvršavanje aktivnosti iz individualnog plana zapošljavanja, učešće u merama aktivne politike zapošljavanja, prihvatanje ponuđenog posredovanja za odgovarajuće zaposlenje i javljanje poslodavcu na koga NZS upućuje. Budući da jedan od uslova za ostvarivanje prava na NSP radno sposobnih osoba jeste da su na evidenciji NSZ-a⁶², neispunjavanjem obaveza ne samo da se brišu iz evidencije, nego i gube pravo na NSP, što predstavlja značajan podsticaj za uključivanje u aktivne politike zapošljavanja i veoma važnu funkciju Nacionalne službe za zapošljavanje.

Nacionalna služba za zapošljavanje, osim organizovanja direktne podrške za nezaposlene, ima važnu ulogu i u obezbeđivanju podataka za razvoj mera aktivne politike zapošljavanja. U skladu sa Pravilnikom o bližoj sadržini i načinu vođenja evidencije u oblasti zapošljavanja, dokumentacija koju vodi NSZ sadrži širok spektar podataka o nezaposlenima⁶³, kao i o potrebama za zapošljavanjem. Ukoliko su adekvatno procenjeni i redovno ažurirani, ti podaci predstavljaju solidan osnov za razvoj individualizovanog plana zapošljavanja, kao i za posredovanje u zapošljavanju. Ključni elementi podataka o nezaposlenima uključuju:

- datum prijave na evidenciju, koji ukazuje na dužinu nezaposlenosti i potencijalnu potrebu za intenzivnijom podrškom;
- barijere i specifične potrebe za podrškom, uključujući faktore otežanog zapošljavanja, procenu radne sposobnosti za osobe sa invaliditetom i razloge privremene sprečenosti za rad;
- kompetencije osobe ključne za uključivanje na tržište rada, obuhvatajući kvalifikacije i nivo kvalifikacija, zanimanje, dodatna znanja i veštine, kao i radno iskustvo;
- istoriju učešća u merama aktivne politike zapošljavanja i aktivnostima profesionalne rehabilitacije, što omogućava evaluaciju efikasnosti prethodnih intervencija;

61 Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti, članovi 84–90.

62 Zakon o socijalnoj zaštiti, član 83.

63 Pravilnik o bližoj sadržini i načinu vođenja evidencije u oblasti zapošljavanja, *Službeni glasnik RS*, br. 15/2010, 7/2019 i 51/2019, član 4.

- evidenciju o posredovanju i rezultatima posredovanja u zapošljavanju, pružajući uvid u specifične izazove u procesu traženja posla.

Nacionalna služba za zapošljavanje, isto tako, vodi evidenciju o potrebama za zapošljavanjem, koja između ostalog obuhvata⁶⁴:

- podatke o poslodavcu, kao što su naziv, sedište, matični broj, delatnost i kontakt osoba, pružajući osnovne informacije o kompaniji i njenim potrebama za zapošljavanjem;
- detaljan opis radnog mesta: naziv i opis posla, zanimanje, mesto rada, vrstu i trajanje zapošljavanja, radno vreme, uslove rada, potrebne kvalifikacije i veštine, broj slobodnih mesta, što omogućava povezivanje poslodavaca i osoba kojima je potrebno zaposlenje;
- informacije o samom procesu zapošljavanja, uključujući rokove za realizaciju i prijavljivanje, kao i način posredovanja i oglašavanja;
- važan aspekt čini i praćenje realizacije, koje obuhvata statistiku o broju upućenih kandidata i ostvarenih kontakata, podatke o zaposlenim licima, kao i razloge eventualne nerealizacije potrebe za zapošljavanjem.

Vođenje takve evidencije, međutim, u velikoj meri zavisi od iskazane potrebe poslodavaca koju dostavljaju na obrascu Prijave potreba za zapošljavanjem, a koji nije obavezan, što ograničava uvid u potrebe tržišta rada⁶⁵.

Bez obzira na ograničenja, evidencija koju vodi NSZ pruža sveobuhvatan pregled profila nezaposlenih osoba i njihovih potreba, kao i tržišta rada, i predstavlja solidan osnov za kreiranje i implementaciju aktivnih mera politike zapošljavanja. Isto tako, predstavlja dobar osnov za analizu ponude i potražnje za zapošljavanjem kako na nivou JLS, tako i na nacionalnom nivou. Ključno, međutim, jeste to da se navedeni podaci redovno ažuriraju i analiziraju, kako bi se osigurale njihova relevantnost i efikasnost u realnom vremenu.

Centri za socijalni rad

Podsticanje socijalne uključenosti predstavlja jedan od pet osnovnih ciljeva sistema socijalne zaštite⁶⁶. U skladu sa Zakonom o socijalnoj zaštiti, sistem socijalne zaštite odgovoran je za blagovremeno uočavanje potreba korisnika i obezbeđivanje usluga radi sprečavanja nastanka i razvoja stanja koja ugrožavaju bezbednost i zadovoljavanje životnih potreba i ometaju uključivanje u društvo⁶⁷. Centri za socijalni rad jesu ključna institucija, nadležna za ostvarivanje prava i obezbeđivanje usluga socijalne zaštite⁶⁸, ali zakon ne propisuje na jasan način obaveze centara za socijalni rad u odnosu na sprovođenje mera socijalne uključenosti, niti vrstu stručnog postupka⁶⁹. U delu materijalne podrške,

64 Isto, član 14.

65 Isto, član 32.

66 Isto, član 3.

67 Zakon o socijalnoj zaštiti, član 29.

68 Isto, član 14.

69 Odlukom Ustavnog suda po predmetu IV3-332/2015 utvrđeno je da odredbe člana 80 st. 3 i 4 Zakona o socijalnoj zaštiti nisu u skladu sa Ustavom i oni su prestali da važe krajem 2022. godine. Prestankom važenja navedenih odredaba prestao je zakonski osnov za zaključivanje sporazuma između Centra za socijalni rad (u daljem tekstu: CSR) i korisnika materijalne podrške o aktivnom prevazilaženju njegove nepovoljne socijalne situacije, koji sadrži i mogućnost umanjenja i prestanka prava na materijalnu podršku u slučaju neopravdanog neizvršavanja obaveza iz sporazuma, kao i ovlašćenje Vladi Republike

zakon naime propisuje da svako ima pravo i dužnost da učestvuje u aktivnostima koje omogućavaju njihovu socijalnu uključenost, odnosno u merama socijalne uključenosti, a u skladu sa individualnim planom aktivacije⁷⁰. Zakon, kao ni prateća podzakonska akta, ne uređuju na bliži način taj postupak. Kao jednu od stimulativnih mera za učešće korisnika NSP-a koji su sposobni za rad u mere socijalne uključenosti, zakon propisuje mogućnost produženja NSP-a, odnosno izjednačavanje sa licem nesposobnim za rad u pogledu trajanja prava na NSP, tokom uključenosti korisnika u aktivnosti koje su propisane individualnim planom aktivacije⁷¹.

Postupanje i obaveze CSR-a u kontekstu primene mera socijalne uključenosti definisani su *Uputstvom za primenu mera socijalne uključenosti na nivou centara za socijalni rad*. U skladu sa tim uputstvom, centri za socijalni rad dužni su da, u cilju ostvarivanja mera socijalne uključenosti, sprovode sledeće aktivnosti:

- obaveštavanje korisnika o svim relevantnim pitanjima koja se tiču sprovođenja mera socijalne uključenosti i upoznavanje korisnika sa postojećim vidovima aktivacije;
- motivisanje korisnika za uključivanje u mere socijalne uključenosti;
- procenu potreba i potencijala korisnika za prevazilaženje nepovoljne socijalne situacije, kao i procenu potreba za dodatnom podrškom;
- izradu individualnog plana aktivacije uz poštovanje principa participacije korisnika u odlučivanju o vidu aktivacije, planiranim aktivnostima, rokovima za početak i završetak aktivnosti;
- praćenje realizacije individualnog plana aktivacije i efekata primene mera socijalne uključenosti;
- saradnju sa nosiocima pojedinih aktivnosti aktivacije, i to: obrazovnom ustanovom, organizacijom nadležnom za poslove zapošljavanja, jedinicom lokalne samouprave i drugim organima ili organizacijama radi sprovođenja mera socijalne uključenosti u skladu sa zakonom.

Na taj način, uspostavljen je osnovni okvir rada CSR-a na socijalnom uključivanju korisnika novčane socijalne pomoći. Na nivou pravnog okvira, međutim, ne postoje jasni rokovi kada se korisnik uključuje u te mere, kao ni sankcije ili bilo koje druge obaveze za uključivanje u mere socijalne uključenosti.

Osim uloge u proceni i planiranju mera socijalnog uključivanja, CSR isto tako ima i obavezu da učestvuje u poslovima planiranja i razvoja socijalne zaštite na nivou jedinica lokalne samouprave⁷², te, u tom smislu, može da utiče na razvoj samih mera na lokalnom nivou

Srbije da propisuje mere socijalne uključenosti, odnosno prestaje da važi Uredba o merama socijalne uključenosti korisnika novčane socijalne pomoći. Kako nije došlo do izmena Zakona o socijalnoj zaštiti, sadržaj mera socijalne uključenosti, kao i stručni postupak praktično nije regulisan nijednim propisom.

70 Isto, član 80.

71 Isto, član 85.

72 Isto, član 119.

Integriran pristup u obezbeđivanju podrške korisnicima novčane socijalne pomoći

Pravni okvir Republike Srbije ne uređuje integraciju usluga koje pružaju NSZ i sistem socijalne zaštite. Zakon o zapošljavanju i osiguranju za slučaj nezaposlenosti uspostavlja širok spektar mera u oblasti aktivne politike zapošljavanja, ali ne sadrži jasne odredbe koje regulišu saradnju NSZ-a sa drugim akterima u zajednici.

Sa druge strane, Zakon o socijalnoj zaštiti predviđa određene mehanizme koji omogućavaju saradnju između različitih institucija i službi na nivou lokalne zajednice. U kontekstu aktivacije radno sposobnih korisnika prava na novčanu socijalnu pomoć, Zakon o socijalnoj zaštiti eksplicitno propisuje da su centar za socijalni rad i NSZ „dužni da međusobno sarađuju u sprovođenju mera socijalne uključenosti radno sposobnih korisnika prava na novčanu socijalnu pomoć“⁷³. Premda Zakon o socijalnoj zaštiti predviđa donošenje akta koji uređuje takvu saradnju, taj akt, međutim još nije donet, što otežava saradnju. Nepostojanje tog akta, međutim, ne ograničava uspostavljanje saradnje na lokalnom nivou. Isto tako, Zakon o socijalnoj zaštiti propisuje obavezu NSZ-a da obaveštava CSR o promenama u statusu korisnika (npr. ako se korisnik zaposli, odbije ponuđeno zaposlenje ili radno angažovanje)⁷⁴.

Pravilnik o kriterijumima, načinu i drugim pitanjima od značaja za sprovođenje mera aktivne politike zapošljavanja, uspostavlja okvir saradnje NSZ-a sa obrazovnim sistemom. U skladu sa tim pravilnikom, program funkcionalnog osnovnog obrazovanja sprovodi se naime na osnovu sporazuma NSZ-a i ustanove za osnovno obrazovanje, a na osnovu odluke Nacionalne službe za zapošljavanje. Nezaposleni i NSZ sklapaju sporazum kojim se regulišu njihova prava i obaveze u tom procesu⁷⁵.

U Nemačkoj je uspostavljen model Jobcenter, koji predstavlja zajedničku inicijativu lokalnih samouprava i Federalne agencije za zapošljavanje. Pomenuti centri funkcionišu kao integrirani / jednošalterski sistemi (*One-Stop-Shop*) gde se pružaju integrisane usluge nezaposlenim osobama koje su korisnici novčane socijalne pomoći. Multidisciplinarni timovi u okviru Jobcentera uključuju savetnike za zapošljavanje, socijalne radnike, pravne stručnjake i psihologe. Prema podacima Federalne agencije za zapošljavanje iz 2020. godine, implementacija tog modela je doprinela smanjenju dugoročne nezaposlenosti za više od 15% u periodu od pet godina. Uspeh se pripisuje personalizovanom pristupu svakom korisniku, gde se izrađuju individualni planovi aktivacije koji obuhvataju obuku, savetovanje i podršku pri zapošljavanju.

Holandija je poznata po svom uspešnom modelu integriranih usluga za radnu aktivaciju koji se sprovodi na nivou lokalnih samouprava. Multidisciplinarni timovi sastavljeni su od socijalnih radnika, savetnika za zapošljavanje, zdravstvenih radnika i stručnjaka za obrazovanje. Timovi rade zajedno, kako bi pružili sveobuhvatnu podršku korisnicima novčane socijalne pomoći. Studija OECD-a iz 2019. godine pokazuje da je Holandija uspeła da snizi stopu nezaposlenosti sa 7,2% u 2015. godini na 3,4% u 2019. godini. Smatra se da je ključni faktor tog uspeha upravo multidisciplinarni pristup koji omogućava da se

73 Zakon o socijalnoj zaštiti, član 86.

74 Isto.

75 Pravilnik o kriterijumima, načinu i drugim pitanjima od značaja za sprovođenje mera aktivne politike zapošljavanja, član 90.

precizno odgovori na različite potrebe i reše različiti problemi, odnosno uklone prepreke sa kojima se korisnici suočavaju prilikom ulaska na tržište rada, uključujući nedostatak veština, zdravstvene probleme i socijalnu isključenost.

Dok postoji određeni osnov za saradnju NSZ-a i CSR-a, kao i NSZ-a i obrazovnih ustanova koje su uključene u mere aktivne politike zapošljavanja, koordinacija sa ostalim akterima u zajednici nije uređena. U tom smislu, jasnije određene saradnje NSZ-a, CSR-a i obrazovnih ustanova, kao i koordinacija sa drugim akterima ostaje polje koje je pre svega potrebno uspostaviti na nivou zajednica, u čemu ključnu ulogu ima jedinica lokalne samouprave.

Strateški okvir i saradnja

Prilikom analize mogućih oblika saradnje sistema socijalne zaštite i sistema zapošljavanja u kontekstu uključivanja korisnika NSP-a u društvo i tržište rada, od značaja jeste i strateški okvir koji reguliše zapošljavanje. Strateški ciljevi u oblasti mera aktivne politike zapošljavanja definisani su Strategijom zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine⁷⁶. Mere aktivne politike zapošljavanja određene su u okviru Posebnog cilja 2 – Unapređenje položaja nezaposlenih lica na tržištu rada. U okviru tog cilja Strategijom zapošljavanja su predviđene sledeće mere:

- realizacija mera aktivne politike zapošljavanja;
- unapređenje sprovođenja i kreiranja novih mera aktivne politike zapošljavanja;
- unapređenje sistema praćenja i vrednovanja ishoda i uticaja mera aktivne politike zapošljavanja.

Za uključivanje korisnika NSP-a u tržište rada od značaja jeste i Poseban cilj 1 – Ostvarenje rasta kvalitetne zaposlenosti međusektorskim merama usmerenim na unapređenje ponude rada i tražnje za radom, u okviru čega je definisana Mera 1.4 – Integrisanje korisnika usluga socijalne zaštite na tržište rada. Mera predviđa dalji razvoj saradnje NSZ-a i CSR-a u obezbeđivanju podrške korisnicima NSP-a, kao integrisane usluge primenom koncepta socijalnog investiranja, proširenja ciljne grupe i unapređenja prakse targetiranja korisnika. Strategija naime prepoznaje da neizvesnosti koje sa sobom nosi tržište rada predstavljaju barijeru za korisnike NSP-a, te se zbog ukidanja različitih prava na osnovu socijalne zaštite teško odlučuju da se zaposle, s obzirom na to da im socijalna zaštita ipak nudi određeni nivo sigurnosti. U skladu s tim, Strategijom zapošljavanja se predlaže:

- povećanje iznosa NSP-a, kako bi se korisnicima NSP-a omogućilo da investiraju u lični razvoj, posebno u obrazovanje i razvoj dece;
- omogućavanje korisnicima NSP-a da ostvaruju prava iz socijalne zaštite izvestan vremenski period i nakon zapošljavanja.

Strategija zapošljavanja, kao drugi pravac razvoja, prepoznaje proširenje ciljne grupe, odnosno proširenje saradnje CSR-a i NSZ-a i za druge grupe korisnika osim korisnika NSP-a, uključujući grupe kao što su: mladi sa statusom deteta bez roditeljskog staranja, odnosno nezaposleni mladi koji su bili u domskom smeštaju, hraniteljskim i starateljskim porodicama, žrtve nasilja u porodici, žrtve trgovine ljudima, povratnici na osnovu sporazuma o readmisiji, osobe sa invaliditetom, bivši izvršioци krivičnih dela.

⁷⁶ Strategija zapošljavanja u Republici Srbiji za period od 2021. do 2026. godine, *Službeni glasnik RS*, br. 18/2021, 36/2021 – ispravka (Strategija zapošljavanja).

Treći pravac razvoja odnosi se na unapređenje mehanizma za obuhvat korisnika koji bi osim mera aktivne politike zapošljavanja bili uključeni i u mere socijalne uključenosti. U tom smislu, predviđa se da korisnici mera socijalne uključenosti mogu da se identifikuju i u okviru NSZ-a, kao i od drugih aktera u zajednici.

Na osnovu date analize može se zaključiti da se radna aktivacija korisnika NSP-a u Republici Srbiji oslanja na kompleksan pravni i institucionalni okvir koji uključuje više aktera na lokalnom nivou. Jedinice lokalne samouprave, Nacionalna služba za zapošljavanje i centri za socijalni rad imaju komplementarne uloge u procesu aktivacije korisnika, od planiranja i sprovođenja mera socijalne uključenosti i aktivne politike zapošljavanja, do pružanja direktne podrške korisnicima.

03 Korak 1: Uspostavljanje koordinacionog tima

Efikasna radna aktivacija korisnika NSP-a zahteva koordinisan i integrisan pristup različitim institucija i organizacija na nivou lokalne samouprave. Da bi se prevazišla fragmentiranost sistema i omogućio multidisciplinarni pristup, a imajući u vidu i nedovoljno razvijen okvir za pružanje integrisanih usluga, prvi korak jeste formiranje tima za koordinaciju mera aktivacije koji će svojim aktivnostima stvoriti uslove za radnu aktivaciju korisnika novčane socijalne pomoći.

Formiranje tima za koordinaciju omogućava efikasno planiranje, sprovođenje i praćenje aktivnosti između različitih institucija, čime se obezbeđuje integrisani pristup korisnicima novčane socijalne pomoći. Tim osigurava usklađenost aktivnosti sa važećim zakonima i lokalnim propisima, prateći da se sve mere sprovode u skladu sa strateškim ciljevima zajednice.

Tim za koordinaciju mera aktivacije može se uspostaviti na različite načine. Jedna mogućnost označava formiranje tima odlukom JLS-a, kao nezavisnog mehanizma na nivou jedinice lokalne samouprave, ili pak uključivanjem tima u šire strukture (npr. kao deo saveta za zapošljavanje). Isto tako, tim se može uspostaviti i na osnovu međusobnog uređenja odnosa među ključnim akterima po osnovu sporazuma.

Uloge i odgovornosti članova tima za koordinaciju moraju biti jasno definisane. Preporučeno je da se tim sastoji od:

- **koordinatora tima – predstavnika jedinice lokalne samouprave;**
- **predstavnika centara za socijalni rad;**
- **predstavnika Nacionalne službe za zapošljavanje;**
- **pravnika;**
- **predstavnika obrazovnog sistema;**
- **predstavnika udruženja građana;**
- **predstavnika poslodavaca;**
- **predstavnika korisnika novčane socijalne pomoći,**

Tim može uključivati i druge relevantne aktere, poput zdravstvenih ustanova, policije ili kancelarije za mlade, u skladu sa specifičnostima lokalne zajednice. U sledećoj tabeli, prikazane su osnovne uloge i odgovornosti svakog od navedenih članova tima.

Uloga i odgovornosti članova tima

Član tima	Uloge i odgovornosti
Koordinator tima	<ul style="list-style-type: none"> • Vodi i organizuje rad tima. • Koordinira aktivnosti među članovima. • Osigurava usklađenost sa strateškim ciljevima JLS-a. • Obezbeđuje potrebne resurse za rad tima. • Predstavlja tim pred drugim institucijama i organima.
Predstavnici CSR-a	<ul style="list-style-type: none"> • Pružaju stručnu podršku u oblasti socijalne zaštite. • Obezbeđuju podatke o potrebama korisnika. • Prate i evaluiraju napredak korisnika. • Predlažu mere za unapređenje socijalne uključenosti.
Predstavnici NSZ-a	<ul style="list-style-type: none"> • Pružaju stručnu podršku iz oblasti zapošljavanja i tržišta rada. • Predlažu mere aktivne politike zapošljavanja prilagođene lokalnim potrebama. • Informišu o potrebama lokalnog tržišta rada.
Pravnik	<ul style="list-style-type: none"> • Osigurava usklađenost aktivnosti sa pravnim okvirima. • Pruža pravne savete za implementaciju mera. • Pomaže u izradi pravnih dokumenata i procedura.
Predstavnici obrazovnog sistema	<ul style="list-style-type: none"> • Planiraju i organizuju programe dodatnog obrazovanja. • Sprovode programe funkcionalnog osnovnog obrazovanja za odrasle.
Predstavnici udruženja građana	<ul style="list-style-type: none"> • Obezbeđuju aktivnosti u okviru mere socijalnog uključivanja. • Podržavaju primenu mera aktivne politike zapošljavanja. • Identifikuju potrebe korisnika i zagovaraju prava ranjivih grupa.
Predstavnici poslodavaca	<ul style="list-style-type: none"> • Informišu o aktuelnim trendovima i potrebama na tržištu rada. • Iskazuju mogućnosti za uključivanje korisnika NSP-a u radne procese. • Saraduju u organizaciji obuka, stručne prakse, mentorstva i drugih aktivnosti.
Predstavnici korisnika NSP-a	<ul style="list-style-type: none"> • Prenose iskustva i potrebe korisnika. • Učestvuju u donošenju odluka. • Doprinosu prilagođavanju mera realnim potrebama.

Proces izbora članova tima treba da bude pažljivo planiran i sproveden. Jedinica lokalne samouprave treba da definiše jasne kriterijume i uslove za izbor, uzimajući u obzir potrebne veštine, znanja i iskustvo za svaku poziciju. Proces izbora može se organizovati javnim pozivom za prijavu kandidata ili konsultacijama na lokalnom nivou, kako bi se identifikovali najbolji stručnjaci i drugi relevantni akteri. Bez obzira na koji način se formira tim, dobro je da izbor članova tima provede komisija za izbor, sačinjena od predstavnika jedinice lokalne samouprave, centra za socijalni rad i Nacionalne službe za zapošljavanje.

Nakon formiranja tima, potrebno je organizovati inicijalnu obuku i aktivnosti koje doprinose boljem upoznavanju članova tima. Obuka bi trebalo da obuhvati bliže upoznavanje sa pravnim okvirom i zakonskim obavezama i koracima koje je potrebno sprovesti. Cilj je ujednačavanje znanja članova tima i izgradnja zajedničkog razumevanja ciljeva i procedura. Aktivnostima koje doprinose boljem upoznavanju članova tima, poput radionica za razvoj tima i događaja koji podstiču saradnju, ima se za cilj jačanje međusobnog poverenja i efikasne komunikacije.

Redovna evaluacija i obnavljanje sastava tima jesu ključni za održavanje efikasnosti, inovativnosti i prilagođenosti promenljivim potrebama korisnika i okruženja. Mandat članova tima treba da bude vremenski ograničen, na primer od dve do četiri godine, uz mogućnost reizbora. Za evaluaciju učinka potrebno je koristiti standardizovane alate i metode, sa godišnjim ocenama. Prilagođavanje tima može uključivati identifikaciju potreba za novim veštinama ili znanjima, uključivanje novih članova, kao i podsticanje kontinuiranog profesionalnog razvoja i edukacije članova tima.

04 Korak 2: Procena trenutne situacije

Najvažniji zadatak koordinacionog tima nakon osnivanja jeste procena trenutne situacije na teritoriji jedinice lokalne samouprave. Procena obuhvata dve ključne komponente: analizu resursa i analizu mera podrške.

Analiza resursa

Efikasno planiranje i sprovođenje mera aktivacije korisnika NSP-a zahteva detaljnu analizu resursa u lokalnoj zajednici. Razumevanje trenutnog stanja omogućava jedinicama lokalne samouprave da identifikuju postojeće kapacitete, uoče potencijalne nedostatke i planiraju adekvatne mere za unapređenje podrške korisnicima novčane socijalne pomoći. Analiza obuhvata sledeće ključne oblasti:

- **budžetska izdvajanja;**
- **ljudske resurse;**
- **saradnju između aktera;**
- **infrastrukturu za realizaciju mera aktivacije.**

Budžetska izdvajanja

Adekvatna budžetska izdvajanja omogućavaju JLS-u da sprovodi mere aktivacije korisnika novčane socijalne pomoći. Pomenuta oblast procene fokusirana je na adekvatnosti, transparentnosti i održivosti finansijskih sredstava namenjenih socijalnoj zaštiti, zapošljavanju, obrazovanju odraslih i drugim uslugama. Ključni elementi koje je potrebno razmotriti prilikom analize budžetskih izdvajanja jesu sledeći:

- budžetska sredstva moraju biti dovoljna da pokriju planirane aktivnosti i usluge namenjene korisnicima NSP-a, a u skladu sa procenom CSR-a i NSZ-a;
- proces planiranja i alokacije budžetskih sredstava treba da se sprovede na osnovu jasnog i otvorenog procesa, omogućavajući uvid u to kako se sredstva raspoređuju i koriste; proces planiranja treba realizovati radom tima za koordinaciju mera aktivacije;
- potrebno je osigurati kontinuirana i stabilna izdvajanja koja omogućavaju dugoročno planiranje i sprovođenje mera, uz uključivanje različitih izvora finansiranja, kao što su nacionalni fondovi, međunarodne donacije i javno-privatna partnerstva;
- budžetska izdvajanja treba da budu usklađena sa lokalnim i nacionalnim strategijama u oblasti socijalne zaštite i zapošljavanja.

Ljudski resursi

Bez adekvatnih ljudskih resursa teško je uspešno implementirati programe aktivacije korisnika novčane socijalne pomoći. Navedena oblast procene fokusirana je na dostupnosti i kompetentnosti stručnjaka sa iskustvom u oblasti socijalnog uključivanja i sprovođenja programa unapređenja zapošljivosti ranjivih grupa građana, uključujući:

- dostupnost dovoljnog broja kvalifikovanih stručnjaka sa iskustvom u radu na aktivaciji marginalizovanih grupa, što uključuje oblasti kao što su socijalna zaštita, zapošljavanje, obrazovanje, zdravstvena zaštita i druge oblasti;
- stručnjaci treba da poseduju odgovarajuće iskustvo, obrazovanje i edukacije, uključujući učešće u programima kontinuiranog profesionalnog razvoja u toj oblasti;
- postojanje saradnje između stručnjaka iz različitih sektora, kao i platforme za razmenu znanja i iskustava između stručnjaka, institucija, udruženja građana i poslodavaca.

Saradnja između aktera

Efikasna saradnja među različitim akterima u lokalnoj zajednici jesta ključna za optimalnu upotrebu resursa i osiguravanje sveobuhvatne podrške za uspešnu aktivaciju korisnika novčane socijalne pomoći. Saradnja između aktera predstavlja oblast procene koja je fokusirana na nivo i kvalitet postojećih partnerstava, mreža i koordinacionih mehanizama koji omogućavaju sinergiju napora različitih institucija i organizacija. Obuhvata:

- postojanje formalnih i neformalnih mreža koje uključuju lokalne institucije, udruženja građana, poslodavce i druge relevantne aktere;
- postojanje memoranduma o razumevanju ili ugovora koji definišu uloge, odgovornosti i obaveze svakog aktera u zajedničkim inicijativama;
- razmenu informacija o potrebama korisnika, dostupnim uslugama i mogućnostima, kao i zajedničko korišćenje infrastrukture, opreme ili ljudskih resursa radi efikasnijeg pružanja usluga;
- aktivno uključivanje lokalnih poslodavaca u programe obuke, prakse i zapošljavanja korisnika NSP-a, promovisanje društveno odgovornog poslovanja i podsticanje poslodavaca da učestvuju u programima aktivacije;
- aktivno uključivanje i podršku udruženjima građana koja pružaju usluge potrebne za radnu aktivaciju korisnika NSP-a, kao što su psihosocijalna podrška, informisanje, savetovanje i obuke;
- partnerstva sa školama i univerzitetima u cilju unapređenja znanja i veština korisnika novčane socijalne pomoći.

Infrastruktura

Infrastruktura označava oblast procene koja je fokusirana na dostupnost, kvalitet i prilagođenost prostora i opreme koji se koriste za rad sa korisnicima. Obuhvata sledeće.

- postojanje i prilagođenost prostora potrebama korisnika, uključujući prostore za obuke, savetovanja i pružanje podrške. Prostori treba da budu pristupačni svim

korisnicima, uključujući osobe sa invaliditetom. Neophodno je osigurati da prostori budu adekvatno opremljeni potrebnom opremom, kao što su računari, projektori, nameštaj i didaktički materijali.

- prostori za rad sa korisnicima treba da budu raspoređeni tako da pokrivaju različite delove lokalne zajednice, uključujući ruralna i udaljena područja, što se može postići i prilagođavanjem prostora u mesnim zajednicama, korišćenjem prostora u školama i drugim institucijama kada nisu zauzeti, kao i formiranjem mobilnih timova.
- dostupnost interneta i savremenih tehnoloških sredstava, što je ključno za razvoj digitalnih kompetencija korisnika novčane socijalne pomoći.
- prostori treba da budu prilagođeni različitim vrstama aktivnosti, kao što su individualno savetovanje, grupni rad ili praktične vežbe. S obzirom na veliki broj samohranih roditelja među korisnicima NSP-a, potrebno je obezbediti i prostor, odnosno podršku, za čuvanje dece tokom trajanja aktivnosti za roditelje korisnike novčane socijalne pomoći.

Analiza postojećih mera

Analiza postojećih mera podrške korisnicima NSP-a obuhvata evaluaciju svih aktuelnih programa i inicijativa koje su usmerene na aktivaciju. Navedena procena uključuje sledeće segmente:

- **dostupnost informacija;**
- **individualizovana procena i planiranje;**
- **podrška za socijalno uključivanje;**
- **programi i mere za povećanje zapošljivosti;**
- **mogućnost participacije korisnika NSP-a u razvoju mera.**

Cilj je da se tim segmentom analize utvrdi u kojoj meri su, na nivou lokalne zajednice, razvijene usluge i oblici podrške potrebni za efikasno uključivanje korisnika NSP-a u tržište rada, te da se identifikuju oblasti koje zahtevaju unapređenje ili dodatnu podršku.

Dostupnost informacija

Adekvatno informisanje jeste od suštinskog značaja za osnaživanje korisnika, promociju njihovih prava i sprečavanje potencijalnih zloupotreba. Dostupnost informacija čini oblast procene koja je fokusirana na transparentnost, pristupačnost, tačnost i kvalitet informacija koje se pružaju korisnicima NSP-a, kao i na mehanizme kojima se osigurava da te informacije dosegnu do te ciljne grupe. Ključni elementi koje je potrebno razmotriti prilikom analize dostupnosti informacija jesu sledeći:

- informacije o merama socijalnog uključivanja i radne aktivacije moraju biti precizne, ažurne i sveobuhvatne, uključujući jasno objašnjenje prava i obaveza korisnika, dobrovoljnog učešća u programima, jasan pregled uloga i odgovornosti različitih institucija uključenih u proces, kao i transparentan prikaz koraka u procesu;
- informacije moraju biti predstavljene na način koji je lako razumljiv ciljnoj grupi, bez upotrebe složene terminologije, i sa jasnim objašnjenjem svrhe i ciljeva ukl-

- jučivanja u mere socijalne uključenosti i aktivacije;
- informacije moraju biti dostupne u različitim formatima prilagođenim potrebama različitih grupa korisnika, uključujući osobe sa invaliditetom, osobe sa nezavršenom i završenom osnovnom školom i pripadnike nacionalnih manjina;
- informacije moraju uključivati jasna uputstva o mehanizmima zaštite prava korisnika i postupcima za podnošenje žalbi u slučaju nezadovoljstva ili kršenja prava,
- mora postojati usklađenost u informacijama koje pružaju različite institucije uključene u proces radne aktivacije, kako bi se izbegla konfuzija i kontradiktornost.

Individualizovana procena i planiranje

U okviru individualizovane procene i planiranja procenjuje se dostupnost usluga individualne procene i planiranja za korisnike NSP-a, kao osnove za pružanje adekvatne podrške u njihovom osnaživanju i tranziciji ka tržištu rada. Procena potreba za podrškom u cilju socijalnog uključivanja, koju sprovodi CSR, usmerena je na socijalne izazove, kao što su uslovi života i stanovanja, porodična situacija, socijalne mreže, zdravstveni status i pristup zdravstvenoj zaštiti, lični stavovi i vrednosti sa fokusom na snage i barijere za socijalnu uključenost. Na osnovu te procene razvija se plan podrške za socijalno uključivanje. Sa druge strane, procena zapošljivosti koju realizuje NSZ, fokusirana je na faktore koji su relevantni za zapošljavanje, kao što su obrazovni nivo, kvalifikacije, radno iskustvo i veštine, interesovanje, kao i identifikacija barijera za zapošljavanje. Na osnovu takve procene razvija se plan zapošljavanja. Prilikom analize postojanja individualizovane procene i planiranja, važno je sagledati rad oba sistema. Elementi za procenu kvaliteta tih procesa uključuju:

- širok spektar faktora koji utiču na zapošljivost i socijalnu uključenost;
- pored identifikacije izazova, procena bi trebalo da naglasi snage i potencijale korisnika kao osnovu za planiranje podrške;
- korisnici NSP-a trebalo bi da budu aktivno uključeni u proces procene i planiranja, osiguravajući da njihove perspektive, ciljevi i preferencije budu uzeti u obzir;
- stručnjaci koji vrše procenu moraju biti adekvatno obučeni za primenu instrumenata procene i razvoj individualnih planova, uz redovno unapređenje kompetencija;
- planovi moraju biti direktno povezani sa konkretnim i dostupnim merama podrške na lokalnom i nacionalnom nivou, sa jasno definisanim koracima implementacije;
- planovi podrške treba da budu fleksibilni i podložni redovnoj reviziji (najmanje na svakih šest meseci) i prilagođavanju u skladu sa napretkom korisnika i promenama okolnosti;
- neophodno je da postoji jasan i efikasan mehanizam za razmenu informacija i koordinaciju između CSR-a i NSZ-a, kako bi se osigurao celovit i integrisan pristup podršci.

Podrška za socijalno uključivanje

Podrška za socijalno uključivanje obuhvata različite oblasti podrške kojima se za cilj ima otklanjanje barijera sa kojima se suočavaju korisnici NSP-a u procesu uključivanja u društvo i tržište rada. Oblast procene obuhvata širok spektar usluga i mera kojima se stremi jačanju kapaciteta korisnika, poboljšaju njihovih životnih uslova i povećaju njihovih socijalnih participacija. Podrška za socijalno uključivanje obuhvata sledeće velike domene.

- Briga o deci i drugim članovima porodice – Adekvatna podrška u brizi o deci i zavisnim članovima porodice omogućava korisnicima NSP-a da učestvuju u programima aktivacije i zapošljavanja. Obezbeđivanje dostupnih, kvalitetnih i pristupačnih usluga brige o deci, kao što su vrtići i produženi boravak, ključni su za socijalnu uključenost i rodnu ravnopravnost. Usluge pomoći u kući i podrške za starije osobe i osobe sa invaliditetom, takođe, pomažu u smanjenju opterećenosti brigama u porodici.
- Obrazovanje i opismenjavanje – Povećanje nivoa obrazovanja i osnovnih veština korisnika NSP-a jeste ključno za njihovu zapošljivost. Imajući u vidu da visok procenat korisnika
- NSP-a nema završenu osnovnu školu, posebno je važno uvesti mere koje podstiču smanjenje nepismenosti, ali i unapređenja osnovnih kompetencija, uvođenjem programa funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih, kao i mogućnosti za nastavak obrazovanja i sticanje kvalifikacija, što uključuje prilagođene programe opismenjavanja i osnovnih veština.
- Razvoj ključnih kompetencija – Ključne kompetencije predstavljaju osnovni skup znanja, veština i stavova potrebnih za lični razvoj, zapošljavanje i aktivno građanstvo. Kompetencije uključuju sledeće.
 - Pismenost: Pismenost podrazumeva sposobnost čitanja, pisanja i razumevanja pisanih informacija na maternjem jeziku. Uključuje razumevanje pisanih tekstova, izražavanje ideja i mišljenja u pisanom obliku, kao i komunikaciju u različitim kontekstima. Povećanje pismenosti omogućava korisnicima da lakše pristupe informacijama, razumeju svoja prava i obaveze, popune formulare, napišu radne biografije i prijave za posao, te da efikasnije komuniciraju u svakodnevnom životu i na radnom mestu.
 - Višejezičnost: Višejezičnost označava sposobnost korišćenja više jezika za komunikaciju. Uključuje razumevanje, govor, čitanje i pisanje na različitim jezicima, kao i interkulturalnu svest i razumevanje kulturnih razlika. Učenje stranih jezika povećava mogućnosti zapošljavanja, posebno u sektorima kao što su turizam, trgovina i u međunarodnim kompanijama. Olakšava integraciju u multikulturalna okruženja i povećava pristup informacijama i resursima dostupnim na drugim jezicima.
 - Matematička kompetencija i kompetencija u nauci, tehnologiji i inženjerstvu: Uključuje sposobnost primene matematičkih znanja u rešavanju problema u svakodnevnom životu, kao i razumevanje osnovnih principa nauke, tehnologije i inženjerstva. Podrazumeva logičko razmišljanje, analitičke veštine i sposobnost korišćenja tehnoloških alata. Razvoj tih veština povećava zapošljivost u sektorima gde su tražene te veštine, poput proizvodnje, IT sektora, energetike i

građevinarstva. Pomaže, takođe, u razumevanju tehnoloških promena i prilagođavanju modernom radnom okruženju.

- Digitalne kompetencije: Digitalne kompetencije obuhvataju sigurno i kritičko korišćenje informacionih i komunikacionih tehnologija (IKT) za rad, komunikaciju i učešće u društvu. Uključuju osnovne veštine korišćenja računara, interneta, aplikacija i zaštitu podataka. Digitalne veštine su neophodne za traženje posla, prijavljivanje na oglase, komunikaciju sa poslodavcima, kao i za učešće u on-lajn obukama i celoživotnom učenju. Omogućavaju korisnicima NSP-a da budu konkurentniji na tržištu rada i pristupe širokom spektru informacija i usluga.
 - Lične, socijalne i kompetencije učenja, kako da se uči: Pobrojane kompetencije podrazumevaju sposobnost upravljanja sobom, uključujući svest o svojim snagama i slabostima, kao i samopouzdanje, motivaciju, empatiju i saradnju sa drugima. Obuhvataju i veštine upravljanja procesom učenja, postavljanja ciljeva i upornosti. Razvoj tih veština pomaže korisnicima da prevaziđu prepreke, ostvare lični razvoj i uspešno se uključe u radne procese. Navedene kompetencije su ključne za adaptaciju na promenljivo radno okruženje, timski rad i kontinuirano profesionalno usavršavanje.
 - Građanske kompetencije: Građanske kompetencije uključuju znanje o društvenim i političkim konceptima i strukturama, kao što su demokratija, pravda, jednakost, građanska prava i odgovornosti. Podrazumevaju, takođe, aktivno i odgovorno učešće u društvenom životu. Razvijene građanske kompetencije omogućavaju korisnicima da razumeju svoja prava i obaveze, da se zauzmu za sebe i svoju zajednicu, te da aktivno učestvuju u donošenju odluka koje ih se tiču, što doprinosi njihovoj socijalnoj inkluziji i integraciji.
 - Preduzetništvo: Preduzetnička kompetencija podrazumeva sposobnost da se ideje pretvore u akcije. Uključuje kreativnost, inovativnost, preuzimanje inicijative, planiranje i upravljanje projektima, kao i razumevanje ekonomskih principa. Razvoj preduzetničkih veština omogućava korisnicima da prepoznaju prilike na tržištu, pokrenu sopstveni posao ili se bolje pozicioniraju na tržištu rada. Povećava njihovu samostalnost i ekonomske mogućnosti.
 - Kulturna svest i izražavanje: Navedena kompetencija podrazumeva razumevanje i poštovanje različitih kulturnih izraza i oblika umetnosti. Obuhvata, takođe, izražavanje sopstvenih ideja i emocija različitim umetničkim formama. Kulturna svest podstiče toleranciju, međusobno razumevanje i društvenu koheziju. Uključivanje u kulturne aktivnosti može povećati samopouzdanje, omogućiti izražavanje identiteta i podstaći kreativnost, što pozitivno utiče na lični razvoj i socijalnu inkluziju.
- Razvoj finansijske pismenosti – Finansijska pismenost podrazumeva znanje i razumevanje finansijskih pojmova i rizika, kao i veštine, motivaciju i samopouzdanje da se donose efektivne odluke u različitim finansijskim situacijama. Uključuje, takođe, upravljanje ličnim i porodičnim budžetom, planiranje prihoda i rashoda, štednju, zaduživanje, investiranje i razumevanje bankarskih proizvoda i usluga. Finansijska pismenost važna je za korisnike NSP-a, jer im pomaže da efikasnije upravljaju ograničenim resursima, izbegnu prekomerno zaduživanje, ostvare uštede i planiraju finansijsku budućnost, što doprinosi njihovom osnaživanju i smanjenju finansijske ranjivosti.
 - Psihosocijalnu podrška i osnaživanje – Psihosocijalna podrška obuhvata niz inter-

vencija usmerenih na poboljšanje mentalnog zdravlja, emocionalne dobrobiti i socijalnog funkcionisanja pojedinaca. Uključuje individualno i grupno savetovanje, psihoterapiju, podršku u kriznim situacijama, kao i programe osnaživanja koji razvijaju samopouzdanje, samopoštovanje i socijalne veštine. Budući da korisnici NSP-a mogu da budu izloženi dodatnom stresu, anksioznosti i drugim izazovima usled finansijskih poteškoća i socijalne isključenosti, takav oblik podrške može da im pomogne da prevaziđu emocionalne i psihološke barijere koje mogu ometati njihovu sposobnost da traže i zadrže posao, kao i da povećaju veštine suočavanja sa stresom i unaprede samopouzdanje.

- Zdravstvena podrška, promocija zdravlja i zdravstvene pismenosti – Zdravstvena podrška, promocija zdravlja i zdravstvene pismenosti uključuju aktivnosti usmerene na unapređenje fizičkog i mentalnog zdravlja pojedinaca i zajednica. Obuhvata pristup osnovnim zdravstvenim uslugama, preventivnim pregledima, zdravstveno obrazovanje, promociju zdravih životnih stilova i prevenciju bolesti.
- Socijalno stanovanje i poboljšanje uslova života – Socijalno stanovanje podrazumeva obezbeđivanje pristupačnog i adekvatnog smeštaja za osobe sa niskim prihodima ili u socijalno ugroženom položaju. Dostupnost socijalnog stanovanja predstavlja preduslov socijalne inkluzije i omogućava korisnicima NSP-a mogućnost da se fokusiraju na obrazovanje i zapošljavanje, bez konstantne brige o stambenom statusu.
- Razvoj mreža u zajednici i izgradnja socijalnog kapitala – Razvoj mreža u zajednici i izgradnja socijalnog kapitala podrazumevaju uspostavljanje i jačanje društvenih veza i poverenja korisnika NSZ-a u zajednicu. Uključuje učešće u lokalnim inicijativama, volontiranje, članstvo u udruženjima i aktivno učešće u društvenom životu zajednice. Na taj način, korisnici NSP-a stiču mogućnost lakšeg pristupa informacijama, podršci i mogućnostima, što dovodi i do smanjenja socijalne izolacije, kao i do jačanja osećanja pripadnosti i identiteta.
- Besplatna pravna pomoć – Besplatna pravna pomoć obuhvata pružanje pravnih usluga bez naknade osobama koje nisu u mogućnosti da ih plate. Uključuje pravno savetovanje, pomoć u sastavljanju pravnih dokumenata, zastupanje pred sudovima i drugim organima, kao i informisanje o pravima i obavezama.

U gradu Vroclavu u Poljskoj, lokalna samouprava je osnovala Socijalni integracioni centar, gde je pokrenut program zajedničke kuhinje u kojoj korisnici NSP-a pripremaju i serviraju obroke za starije osobe, beskućnike i pripadnike drugih ugroženih grupa. Pokazalo se da su korisnici imali priliku za sticanje kulinarskih veština, ali i da su razvijali empatiju i razumevanje u direktnom kontaktu sa onima kojima pomažu. Pored toga, rad u kuhinji zahteva koordinaciju i saradnju za rad u timu, što jača osećaj zajedništva korisnika, a redovni raspored angažovanja i obaveza pomaže u uspostavljanju njihovih radnih navika. Opisanom uslugom socijalne zaštite, kakav je Socijalni integracioni centar, pre svega je fokus usmeren na socijalne veštine korisnika, jer se time ističe važnost socijalne interakcije i ličnog razvoja, a ne formalnog stručnog osposobljavanja. Ova usluga namenjena je pre svega osobama koje pripadaju marginalizovanim grupama, pružajući im šansu za socijalno uključivanje. Konačno, predstavlja održivi model, jer aktivnosti imaju stvarnu vrednost za zajednicu, što povećava podršku i angažman lokalnog stanovništva.

Programi i mere za povećanje zapošljivosti

Domen povećanja zapošljivosti odnosi se na set mera i programa, dizajniranih da unaprede veštine, znanja i kompetencije korisnika NSP-a, čime se povećavaju njihove šanse za pronalaženje i zadržavanje zaposlenja. Navedene mere jesu ključne za premošćavanje jaza između trenutnih sposobnosti korisnika i zahteva tržišta rada. Iako je većina mera sadržana u merama aktivne politike zapošljavanja, koje su sveobuhvatne, ovde će biti navedene neke od osnovnih.

- Stručno usavršavanje i obuke – obuhvataju programe koji pružaju korisnicima mogućnost da steknu nova znanja i veštine, ili da unaprede postojeća u određenim oblastima rada. Programi su osmišljeni tako da odgovore na zahteve tržišta rada, fokusirajući se na specifične veštine koje poslodavci traže. Obuke mogu biti kratkoročne ili dugoročne, a mogu se realizovati i u saradnji sa poslodavcima, kao praktične obuke. Učešćem u obukama, korisnici NSP-a povećavaju svoju zapošljivost sticanjem relevantnih veština i kvalifikacija, pri čemu je posebno važno da obuke budu orijentisane na oblasti u kojima postoji potražnja za radnom snagom, kako bi se povećala šansa za zapošljavanje.
- Prekvalifikacija i dokvalifikacija – omogućavaju korisnicima NSP-a da steknu nove kvalifikacije ili unaprede postojeće, posebno u sektorima gde postoji povećana potražnja za radnom snagom. Programi su usmereni na prilagođavanje veština korisnika zahtevima lokalnog tržišta rada. Proces uključuje identifikaciju potreba lokalne ekonomije i usklađivanje programa obuke sa tim potrebama. Sticanjem novih znanja, ili unapređenjem postojećih kvalifikacija, korisnici postaju konkurentniji na tržištu rada, što povećava njihove šanse za stabilno zaposlenje.
- Programi sticanja radnog iskustva – programi poput plaćene prakse ili privremenog zapošljavanja, pružaju korisnicima NSP-a priliku da steknu praktično iskustvo i reference u određenoj oblasti rada. Za razliku od volontiranja ili javnih radova, tim programima je fokus usmeren na razvoj stručnih znanja i veština u radu na konkretnim zadacima u realnom radnom okruženju. Osim što korisnicima NSP-a ti programi pomažu da razviju veštine, pružaju im i mogućnost da izgrade profesionalne kontakte i povećaju samopouzdanje.
- Subvencije i druge vrste podsticaja za zapošljavanje – uključuju finansijske ili druge olakšice koje se pružaju poslodavcima, kako bi podstakli zapošljavanje korisnika novčane socijalne pomoći. Mogu obuhvatati subvencionisanje dela plate, poreske olakšice, pokrivanje troškova obuke ili druge beneficije koje motivišu poslodavce da angažuju teže zapošljive osobe. Na taj način, država može da smanji prepreke sa kojima se korisnici NSP-a suočavaju prilikom traženja posla.
- Razvijenost socijalnih preduzeća i drugih oblika zaštićenog zapošljavanja – socijalna preduzeća i zaštićeni oblici zapošljavanja pružaju radne mogućnosti osobama koje se suočavaju sa značajnim preprekama u pristupu otvorenom tržištu rada. Pomenuta preduzeća kombinuju ekonomske aktivnosti sa socijalnim ciljevima, često zapošljavajući osobe iz marginalizovanih grupa i pružajući im podršku u radnom okruženju prilagođenom njihovim potrebama. Podrškom socijalnim preduzećima država stvara uslove za korisnike NSP-a da u sredini koja razume njihove specifične potrebe razviju veštine zapošljavanja i nespecifične veštine, kao i da se pripreme za određene poslove.

- Podrška samozapošljavanju – uključuje pružanje informacija, savetovanja, obuka i finansijske pomoći korisnicima NSP-a koji žele da pokrenu sopstveni biznis. Opisane mere mogu obuhvatati izradu poslovnog plana, mentorstvo, grantove ili povoljne kredite.
- Podrška nakon zapošljavanja i razvoj karijere – podrška nakon zapošljavanja obuhvata programe koji pomažu zaposlenima da se prilagode novom radnom mestu, razviju dalje veštine i planiraju svoj profesionalni razvoj. Uključuje mentorstvo, obuke na radnom mestu, savetovanje za karijerni razvoj i podršku u prelasku na stabilnije i sigurnije oblike zaposlenja. Korisnicima NSP-a podrška povećava sigurnost na tržištu rada, poboljšava uslove rada i doprinosi dugoročnoj finansijskoj stabilnosti postepenim povećanjem zarade.
- Mere za usklađivanje poslovnog i privatnog života – obuhvataju fleksibilne oblike rada, kao što su fleksibilno radno vreme, rad od kuće i skraćeno radno vreme, kao i dostupnost usluga brige o deci i drugim zavisnim članovima porodice.
- Podrška u prelasku iz neformalne u formalnu ekonomiju – podstiče prelazak radnika iz neformalnog u formalni sektor i uključuje regulisanje radnih odnosa, informisanje o pravima i olakšavanje registracije poslovanja.
- Programi za promovisanje inkluzije u kompanijama – obuhvataju obuke za zaposlene i menadžere o inkluziji i antidiskriminaciji, uspostavljanje programa mentorstva za grupe u riziku od diskriminacije, prilagođavanje radnih uslova za osobe sa invaliditetom, kao i promociju ravnoteže između poslovnog i privatnog života. Kompanije implementiraju internu politiku i procedure koje podržavaju socijalnu inkluziju i integraciju korisnika NSP-a u radnu snagu, čime se osigurava da svi zaposleni imaju pristup istim mogućnostima za razvoj i napredovanje.

Mogućnost participacije korisnika

NSP-a u razvoju mera

Participacija korisnika NSP-a predstavlja važan element u oblikovanju i unapređenju programa aktivacije. Uključivanje korisnika u proces donošenja odluka omogućava bolje razumevanje njihovih potreba, preferencija i izazova, što rezultira relevantnijim i efikasnijim merama podrške. Aktivnim učešćem, korisnici NSP-a imaju priliku da daju povratne informacije, predlažu izmene i budu direktno uključeni u evaluaciju postojećih programa. Navedeni pristup ne samo da povećava njihovu motivaciju i angažovanost, već i osigurava da mere aktivacije budu prilagođene stvarnim potrebama i okolnostima korisnika, čime se doprinosi njihovoj socijalnoj inkluziji i dugoročnom uspehu na tržištu rada. U tom smislu, prilikom implementacije svih mera, potrebno je uspostaviti jasne mehanizme na osnovu kojih korisnici mogu davati povratne informacije i evaluacije samih mera, a to se može realizovati:

- sprovođenjem redovnih anketa i upitnika, kako bi se prikupile povratne informacije o zadovoljstvu korisnika NSP-a uslugama, njihovim potrebama i predlozima za unapređenje;
- organizovanjem interaktivnih sesija, gde korisnici NSP-a mogu detaljno diskutovati o svojim iskustvima, izazovima i predlozima;
- otvorenim sastancima, gde korisnici NSP-a i drugi članovi zajednice mogu diskutovati o javnoj politici, programima i uslugama;

- uključivanjem korisnika u planiranje programa i usluga tako što će zajednički definisati ciljeve, aktivnosti i očekivane rezultate;
- korišćenjem interneta i društvenih mreža za prikupljanje povratnih informacija, predloga i diskusiju sa korisnicima;
- saradnjom sa udruženjima ili grupama koje predstavljaju interese korisnika novčane socijalne pomoći.

Dokumentacija za procenu trenutne situacije u jedinici lokalne samouprave

Dati formular je namenjen koordinacionim timovima u jedinicama lokalne samouprave za procenu trenutne situacije u oblasti aktivacije korisnika novčane socijalne pomoći. Planirano je da se formular popuni u radu tima za koordinaciju mera aktivacije i predstavlja jednostavnu formu koja JLS-u omogućava pregled trenutnih resursa i mera. Za svaki od domena procene potrebno je da članovi tima konsenzusom, na osnovu navedenih standarda, ocene:

- razvijenost resursa/mere, koristeći skalu od 1 do 5, sa sledećim značenjem: 1 – uopšte nije razvijeno; 2 – uglavnom nije razvijeno; 3 – umereno razvijeno; 4 – dobro razvijeno; 5 – odlično razvijeno;
- prioritet za razvoj, koristeći skalu od 1 do 3, sa sledećim značenjem: 1 – nizak; 2 – srednji; 3 – visok.

Istovremeno, za svaki od domena, a na osnovu diskusije, potrebno je popuniti i polje koje se odnosi na predlog mera, odnosno koraka za unapređenje. U tom delu, članovi tima treba na koncizan način da opišu moguće aktivnosti i mere koje je potrebno preduzeti, kao početne ideje za dalji proces planiranja. Sam formular potrebno je da prati i opis stanja u svakoj od oblasti, sa detaljnim podacima o situaciju u datim domenima.

FORMA 1: FORMULAR ZA PROCENU TRENUTNE SITUACIJE U JEDINICI LOKALNE SAMOUPRAVE

OSNOVNI PODACI O ODGOVORNOJ OSOBI

Naziv jedinice lokalne samouprave:

Kontakt osoba:

Pozicija:

Telefon:

E-mail:

OBLASTI PROCENE

Oblast	Razvijenost (1–5)	Prioritet (1–3)	Planirane mere i aktivnosti
POSTOJEĆI RESURSI			
Budžetska izdvajanja			
Ljudski resursi			
Saradnja između aktera			
Infrastruktura			
POSTOJEĆE MERE PODRŠKE			
Dostupnost informacija			
Individualizovana procena i planiranje			
Podrška za socijalno uključivanje			
<ul style="list-style-type: none"> • Briga o deci i drugim članovima porodice 			
<ul style="list-style-type: none"> • Obrazovanje i opismenjavanje 			
<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj ključnih kompetencija 			
<ul style="list-style-type: none"> • Razvoj finansijske pismenosti 			

<ul style="list-style-type: none"> • Psihosocijalna podrška i osnaživanje 			
<ul style="list-style-type: none"> • Zdravstvena podrška, promocija zdravlja i zdravstvena pismenost 			
<ul style="list-style-type: none"> • Socijalno stanovanje i poboljšanje uslova života 			
<ul style="list-style-type: none"> • Izgradnja socijalnog kapitala 			
<ul style="list-style-type: none"> • Besplatna pravna pomoć 			
Programi i mere za povećanje zapošljivosti			
<ul style="list-style-type: none"> • Stručno usavršavanje i obuke 			
<ul style="list-style-type: none"> • Prekvalifikacija i dokvalifikacija 			
<ul style="list-style-type: none"> • Programi sticanja radnog iskustva 			
<ul style="list-style-type: none"> • Subvencije i druge vrste podsticaja za zapošljavanje 			
<ul style="list-style-type: none"> • Razvijenost socijalnih preduzeća i drugih oblika zaštićenog zapošljavanja 			
<ul style="list-style-type: none"> • Podrška samozapošljavanju 			
<ul style="list-style-type: none"> • Podrška nakon zapošljavanja i razvoj karijere 			
<ul style="list-style-type: none"> • Mere za usklađivanje poslovnog i privatnog života 			
<ul style="list-style-type: none"> • Programi za promovisanje inkluzije u kompanijama 			
<ul style="list-style-type: none"> • Podrška u prelasku iz neformalne u formalnu ekonomiju 			
Mogućnost participacije korisnika NSP-a u razvoju mera			

04 KORAK 2

Dodatne informacije i predlozi:

UČESNICI U IZRADI PROCENE

Ime i prezime	Institucija/organizacija	Kontakt

Datum izrade procene:

Potpis odgovorne osobe:

FORMA 2: IZVEŠTAJ PROCENE TRENUTNE SITUACIJE U JEDINICI LOKALNE SAMOUPRAVE

OSNOVNI PODACI O ODGOVORNOJ OSOBI

Naziv jedinice lokalne samouprave:

Kontakt osoba:

Pozicija:

Telefon:

E-mail:

UVOD

Ukratko opišite sam proces izrade procene trenutne situacije, svrhu i vremenski okvir implementacije, kao i uključene aktere.

POSTOJEĆI RESURSI

Budžetska izdvajanja

Opišite trenutna budžetska izdvajanja za socijalnu zaštitu i povezane aktivnosti u svojoj jedinici lokalne samouprave. Fokusirajte se na adekvatnost sredstava, transparentnost procesa planiranja i alokacije, održivost finansiranja, kao i na usklađenost sa lokalnim i nacionalnim strategijama.

Ljudski resursi

Opišite dostupnost i kompetentnost ljudskih resursa uključenih u programe socijalne inkluzije i aktivacije. Uključite informacije o broju stručnjaka, njihovim kvalifikacijama, iskustvu, kao i o programima za kontinuirani profesionalni razvoj.

Saradnja između aktera

Opišite nivo i kvalitet saradnje između različitih aktera u lokalnoj zajednici. Navedite formalne i neformalne mreže, partnerstva, mehanizme koordinacije, kao i način razmene informacija i resursa između institucija, udruženja građana, poslodavaca i drugih relevantnih aktera.

Infrastruktura

Opišite dostupnost, kvalitet i prilagođenost prostora i opreme koji se koriste za rad sa korisnicima. Uključite informacije o dostupnosti prostorija, njihovoj opremljenosti, geografskoj pokrivenosti, pristupačnosti za osobe sa invaliditetom, kao i o dodatnim uslugama, poput čuvanja dece tokom aktivnosti.

POSTOJEĆE MERE PODRŠKE

Dostupnost informacija

Opišite kako se korisnici novčane socijalne pomoći informišu o dostupnim merama podrške. Fokusirajte se na transparentnost, pristupačnost, tačnost i kvalitet informacija, kao i na načine prilagođavanja informacija različitim potrebama korisnika (jezik, format, dostupnost za osobe sa invaliditetom).

Individualizovana procena i planiranje

Opišite procese individualne procene i planiranja koje sprovode Centar za socijalni rad (CSR) i Nacionalna služba za zapošljavanje (NSZ). Uvrstite informacije o tome kako se korisnici uključuju u te procese, o obuhvatnosti procene, o kompetentnosti stručnjaka, povezivanju planova sa dostupnim merama podrške, o fleksibilnosti planova i koordinaciji između centara za socijalni rad i Nacionalne službe za zapošljavanje.

Podrška za socijalno uključivanje

Opišite postojeće mere podrške za socijalno uključivanje korisnika novčane socijalne pomoći. Pokrijte sledeće oblasti:

Briga o deci i drugim članovima porodice

Opišite dostupnost usluga brige o deci (vrtići, produženi boravak) i usluga pomoći u kući za starije osobe i osobe sa invaliditetom. Uključite informacije o pristupačnosti, kvalitetu i pokrivenosti tih usluga.

Obrazovanje i opismenjavanje

Opišite programe funkcionalnog osnovnog obrazovanja odraslih i druge inicijative usmerene na smanjenje nepismenosti i unapređenje osnovnih kompetencija korisnika novčane socijalne pomoći. Navedite broj korisnika uključenih u te programe i rezultate koje su postigli.

Razvoj ključnih kompetencija

Opišite programe i aktivnosti usmerene na razvoj ključnih kompetencija korisnika novčane socijalne pomoći, kao što su pismenost, digitalne veštine, lične i socijalne veštine, preduzetništvo i druge. Uključite informacije o sadržaju programa, broju korisnika i postignutim rezultatima.

Razvoj finansijske pismenosti

Opišite programe koji pomažu korisnicima novčane socijalne pomoći da razviju veštine upravljanja ličnim finansijama, planiranja budžeta, štednje i razumevanja finansijskih proizvoda i usluga.

Psihosocijalna podrška i osnaživanje

Opišite dostupnost psihosocijalne podrške, uključujući individualno i grupno savetovanje, programe osnaživanja, aktivnosti za poboljšanje mentalnog zdravlja i emocionalne dobrobiti korisnika novčane socijalne pomoći.

Zdravstvena podrška, promocija zdravlja i zdravstvena pismenost

Opišite mere usmerene na unapređenje fizičkog i mentalnog zdravlja korisnika novčane socijalne pomoći, uključujući pristup osnovnim zdravstvenim uslugama, preventivne programe, zdravstveno obrazovanje i promociju zdravih stilova života.

Socijalno stanovanje i poboljšanje uslova života

Opišite programe socijalnog stanovanja i druge inicijative usmerene na poboljšanje uslova života korisnika novčane socijalne pomoći, uključujući dostupnost pristupačnog i adekvatnog smeštaja.

Izgradnja socijalnog kapitala

Opišite aktivnosti usmerene na razvoj mreža u zajednici, povećanje socijalne participacije korisnika novčane socijalne pomoći, uključivanje u lokalne inicijative, volontiranje i druge oblike izgradnje socijalnog kapitala.

Besplatna pravna pomoć

Opišite dostupnost besplatne pravne pomoći za korisnike novčane socijalne pomoći, uključujući vrste pruženih usluga, način pristupa i broj korisnika koji su koristili te usluge.

Programi i mere za povećanje zapošljivosti

Opišite postojeće programe i mere usmerene na povećanje zapošljivosti korisnika novčane socijalne pomoći. Pokrijte sledeće oblasti.

Stručno usavršavanje i obuke

Opišite programe stručnog usavršavanja i obuke dostupne korisnicima novčane socijalne pomoći, uključujući oblasti obuke, usklađenost sa potrebama tržišta rada i broj korisnika uključenih u te programe.

Prekvalifikacija i dokvalifikacija

Opišite programe prekvalifikacije i dokvalifikacije, njihov sadržaj, usklađenost sa potrebama lokalne ekonomije i rezultate koje su korisnici postigli.

Programi sticanja radnog iskustva

Opišite programe koji omogućavaju korisnicima novčane socijalne pomoći sticanje praktičnog radnog iskustva, kao što su plaćena praksa ili privremeno zapošljavanje. Obuhvatite informacije o broju korisnika i poslodavaca uključenih u te programe.

Subvencije i druge vrste podsticaja za zapošljavanje

Opišite finansijske i druge podsticaje koji se pružaju poslodavcima za zapošljavanje korisnika novčane socijalne pomoći, uključujući vrste subvencija, uslove i rezultate tih mera.

Razvijenost socijalnih preduzeća i drugih oblika zaštićenog zapošljavanja

Opišite prisustvo i ulogu socijalnih preduzeća u svojoj jedinici lokalne samouprave, načine na koje zapošljavaju korisnike novčane socijalne pomoći i uticaj koji imaju na njihovu zapošljivost.

Podrška samozapošljavanju

Opišite programe podrške samozapošljavanju, uključujući obuke, finansijsku podršku, savetovanje i broj korisnika koji su pokrenuli sopstveni biznis uz tu podršku.

Podrška nakon zapošljavanja i razvoj karijere

Opišite mere koje pružaju podršku korisnicima novčane socijalne pomoći nakon što se zaposle, uključujući mentorstvo, dodatne obuke, savetovanje i planiranje karijere.

Mere za usklađivanje poslovnog i privatnog života

Opišite dostupnost fleksibilnih oblika rada i drugih mera koje pomažu korisnicima novčane socijalne pomoći da usklade poslovne obaveze sa porodičnim životom.

Programi za promovisanje inkluzije u kompanijama

Opišite aktivnosti kompanija u svojoj jedinici lokalne samouprave usmerene na promovisanje socijalne inkluzije, kao što su obuke o inkluziji, prilagođavanje radnih mesta i programi mentorstva.

Podrška u prelasku iz neformalne u formalnu ekonomiju

Opišite mere koje podstiču prelazak radnika iz neformalnog u formalni sektor, uključujući informisanje o pravima, olakšavanje registracije poslovanja i druge inicijative.

Mogućnost participacije korisnika novčane socijalne pomoći u razvoju mera

Opišite kako se korisnici novčane socijalne pomoći uključuju u razvoj i evaluaciju mera podrške. Navedite mehanizme za prikupljanje povratnih informacija, načine na koje korisnici učestvuju u planiranju programa, transparentnost procesa i saradnju sa udruženjima ili grupama koje predstavljaju interese korisnika novčane socijalne pomoći.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Na osnovu prethodne analize, sumirajte glavne nalaze o trenutnom stanju u svojoj jedinici lokalne samouprave. Identifikujte ključne oblasti koje zahtevaju unapređenje i predložite konkretne mere i aktivnosti koje bi mogle da poboljšaju situaciju. Fokusirajte se na prioritetne oblasti i navedite preporuke za kratkoročne i dugoročne akcije.

PRILOZI

Ukoliko imate dodatne materijale, statistike, grafikone ili dokumenta koji podržavaju informacije iz izveštaja, priložite ih u ovom delu/navedite listu priloga.

Datum izrade izveštaja:

Potpis odgovorne osobe:

05 Korak 3: Razvijanje plana mera razvoja aktivacije na nivo jedinice lokalne samouprave

U cilju efikasnog sprovođenja radne aktivacije korisnika novčane socijalne pomoći, JLS-i bi trebalo da razviju sveobuhvatan i strateški pristup koji će omogućiti uspešnu integraciju korisnika NSP-a na tržište rada. Strateški pristup obuhvata nekoliko ključnih koraka koji su međusobno povezani i koji zajednički doprinose ostvarivanju postavljenih ciljeva. Važno je naglasiti da, u formi koja je predložena, plan razvoja mera aktivacije ne predstavlja akcioni plan u skladu sa Zakonom o planskom sistemu, već predstavlja alat za koordinaciju i planiranje aktivnosti na nivou jedinice lokalne samouprave. U zavisnosti od načina na koji JLS-i pristupaju toj temi mogu elemente tog plana uključiti u druga strateška dokumenta, a na osnovu plana mogu biti razvijene i specifične strategije, odnosno programi kao dokumenta javne politike.

Prvi korak podrazumeva postavljanje jasnih ciljeva i zadataka. Osnov za taj korak predstavljaju rezultati procene trenutne situacije, kao i dodatne analize, ukoliko su dostupne, a koje se odnose na demografske karakteristike korisnika NSP-a, njihov obrazovni profil, radno iskustvo i specifične potrebe, kao i potrebe tržišta rada. Kao izvori podataka u tom procesu mogu se koristiti i rezultati konsultacija sa korisnicima, kao i drugi kvalitativni podaci. Priloženi podaci omogućavaju da se identifikuju glavne prepreke sa kojima se korisnici NSP-a suočavaju prilikom zapošljavanja, a koje treba rešiti merama aktivacije. Na osnovu tih podataka, JLS može da definiše ciljeve koji su specifični, merljivi, ostvarivi, relevantni i vremenski ograničeni.

U drugom koraku, fokus je na identifikovanju ključnih mera i aktivnosti za podršku aktivaciji, što podrazumeva izbor mera i aktivnosti koje članovi tima vide kao najvažnije za unapređenje podrške za korisnike novčane socijalne pomoći. U tom koraku, članovi tima mogu da koriste rezultate procene trenutne situacije, koji su organizovani tako da olakšaju izbor prioritetnih mera i oblasti.

Treći korak obuhvata kreiranje vremenskog okvira za sprovođenje svih planiranih aktivnosti. Uključuje detaljno planiranje faza implementacije, sa jasno definisanim vremenskim periodima za svaku fazu. Postavljanje ključnih datuma i rokova za svaku aktivnost omogućava efikasno praćenje i upravljanje procesom, dok kontinuirano praćenje i evaluacija omogućavaju prilagođavanje planova u skladu sa realnim potrebama i izazovima.

Četvrti korak se odnosi na planiranje resursa i budžeta za svaku aktivnost. Finansijsko planiranje podrazumeva detaljnu procenu troškova za svaku aktivnost, kao i identifikaciju mogućih izvora finansiranja, koji mogu uključivati lokalni i republički budžet, donacije i druge oblike finansiranja. Optimalno korišćenje resursa može se postići u partnerstvu sa nevladinim organizacijama, volonterskim programima ili donacijama. Pored finansijskih resursa, neophodno je planirati i ljudske resurse, uključujući definisanje potrebnih kvalifikacija i broja stručnjaka koji će biti uključeni u realizaciju aktivnosti. Materijalni resursi, kao što su adekvatne prostorije, oprema i tehnološka podrška, takođe, moraju biti obezbeđeni. Svaki član tima, svojom specifičnom ulogom i aktivnošću, doprinosi kreiranju sveobuhvatnih i integrisanih mera aktivacije. Zajedničkim naporima, tim može da obezbedi da korisnici dobiju podršku koja je prilagođena njihovim individualnim potrebama i koja ih osnažuje da pređu sa pasivne socijalne pomoći na aktivno učešće u tržištu rada. Opisani pristup ne samo da poboljšava socio-ekonomski položaj korisnika, već i doprinosi razvoju lokalne zajednice smanjenjem nezaposlenosti i socijalne isključenosti.

Uspeh programa radne aktivacije zavisi od efikasne saradnje među članovima tima i njihove posvećenosti zajedničkom cilju. Kontinuiranom komunikacijom, razmenom znanja i zajedničkim rešavanjem problema, tim može da prevaziđe izazove i ostvari značajan pozitivan uticaj na živote korisnika i širu zajednicu. Navedeni pristup ne samo da doprinosi smanjenju nezaposlenosti i socijalne isključenosti, već i jača ekonomski razvoj lokalne zajednice aktivnim uključivanjem njenih članova u tržište rada. Kontinuirano praćenje, evaluacija i prilagođavanje strategija u skladu sa povratnim informacijama i postignutim rezultatima ključni su za dugoročnu održivost i uspeh tog programa.

U mnogim gradovima u Francuskoj, kao što su Pariz, Lion, Marselj, Bordo, Lil i drugi, pruža se podrška osnivanju socijalnih preduzeća za radnu integraciju. Cilj socijalnih preduzeća je da pomognu osobama koje su dugotrajno nezaposlene ili u riziku od socijalne isključenosti, uključujući korisnike novčane socijalne pomoći. Pomenuta preduzeća pružaju plaćeno zaposlenje u kombinaciji sa obukom i socijalnom podrškom, omogućavajući korisnicima da steknu radno iskustvo i razviju veštine koje su potrebne za tržište rada. Socijalna preduzeća su organizovana u različitim sektorima, kao što su građevinarstvo, održavanje zelenih površina, reciklaža, poljoprivreda, usluge čišćenja, zanatske usluge i drugi. Za svakog korisnika se izrađuju individualni planovi integracije, koji sadrži profesionalne ciljeve, potrebne obuke i korake ka rešavanju eventualnih socijalnih ili ličnih prepreka. Angažman korisnika traje od šest meseci do dve godine, u zavisnosti od individualnih potreba i napretka korisnika. Korisnici dobijaju obuku specifičnu za sektor u kojem rade, kao i opšte veštine, poput timskog rada, komunikacije i upravljanja vremenom. Socijalni radnici i mentori pomažu korisnicima u rešavanju ličnih problema, poput smeštaja, ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu, pravnih pitanja ili porodičnih izazova. Postoji intenzivna saradnja sa službama za zapošljavanje, kako bi se obezbedilo stalno zaposlenje korisnika, kada ono bude moguće. Rezultati su pokazali povećanje zapošljivosti korisnika, a rad u socijalnom preduzeću pomaže u obnovi samopouzdanja korisnika, smanjenju socijalne izolacije i podstiče aktivno učešće u zajednici. Aktivnosti socijalnih preduzeća imaju pozitivan uticaj na lokalnu zajednicu koji se ogleda u unapređenju infrastrukture, očuvanju životne sredine i pružanju usluga od opšteg interesa.

Primer konkretnog projekta jeste socijalno preduzeće „Le Jardin de Cocagne“, koje predstavlja mrežu organskih farmi, gde se korisnici uključuju u proizvodnju organskog povrća koje se potom distribuira građanima u lokalnoj zajednici koji mogu da se pretplate, kako bi svake nedelje imali sveže organsko povrće na stolu. Korisnici stiču praktične veštine uzgoja povrća u poljoprivredi, ali i razvijaju radne navike, odgovornost i timski duh. Mnogi od njih kasnije pronalaze zaposlenje u poljoprivrednom sektoru, ili pokreću sopstvene inicijative. Pored pomoći korisnicima, promovise se održiva poljoprivreda i pristup zdravoj hrani.

FORMA 3: PLAN RAZVOJA MERA AKTIVACIJE KORISNIKA NOVČANE SOCIJALNE POMOĆI

OSNOVNI PODACI

Naziv jedinice lokalne samouprave:

Kontakt osoba:

Pozicija:

Telefon:

E-mail:

UVOD

Ukratko opišite svrhu plana, vremenski okvir implementacije i aktere koji su uključeni u njegovu izradu.

CILJEVI

Definišite jasne i specifične ciljeve za razvoj mera aktivacije korisnika novčane socijalne pomoći. Ciljevi treba da budu:

- Specifični
- Merljivi
- Ostvarivi
- Relevantni
- Vremenski ograničeni

Na primer: Povećati zapošljivost korisnika novčane socijalne pomoći za 5% u naredne dve godine primenom programa stručnog osposobljavanja.

KLJUČNE MERE I AKTIVNOSTI

Navedite pregled planiranih mera i aktivnosti koje će podržati aktivaciju korisnika novčane socijalne pomoći. Za svaku meru navedite:

- Naziv mere
- Opis aktivnosti
- Ciljne grupe
- Očekivani rezultati

VREMENSKI OKVIR

Prikažite plan sprovođenja aktivnosti u obliku tabele, tako što ćete u prvoj koloni navesti naziv mere, odnosno aktivnosti, a zatim datum početka i završetka.

POTREBNI RESURSI

Navedite ključne resurse potrebne za realizaciju tih aktivnosti.

- Navedite broj i kvalifikacije potrebnih stručnjaka za svaku aktivnost.
- Detaljno navedite predviđene troškove za svaku aktivnost.
- Navedite potrebne prostorije, opremu i tehnološka sredstva.

UTICAJ NA JEDNAKOST

Sproveditei analizu uticaja planiranih aktivnosti na jednakost i zabranu diskriminacije.

RIZICI I MERE UBLAŽAVANJA

Identifikujte moguće rizike u sprovođenju plana i predložite mere za njihovo ublažavanje.

PARTNERSTVA I SARADNJA

Definišite sve aktere koji učestvuju u primeni plana i opišite način njihove saradnje.

MONITORING I EVALUACIJA

Definišite kako ćete meriti uspeh svake mere (npr. broj zaposlenih korisnika novčane socijalne pomoći, broj završenih obuka i sl.), kao i načina prikupljanja podataka i učestalost izveštavanja.

Datum izrade plana:

Potpis odgovorne osobe:

06 Korak 4: Uključivanje korisnika i podizanje svesti o merama radne aktivacije u zajednici

U procesu radne aktivacije korisnika NSP-a, aktivnosti koje doprinose podizanju svesti zajednice, informisanju i uključivanju korisnika NSP-a predstavljaju izuzetno važne elemente za uspešnu primenu mera radne aktivacije. Navedeni aspekti omogućavaju ne samo informisanje korisnika NSP o dostupnim programima i uslugama, već i stvaranje podržavajućeg okruženja koje podstiče inkluziju, jednakost i aktivno učešće svih članova društva. Povećanje vidljivosti programa radne aktivacije jeste od suštinskog značaja za njihovu uspešnu implementaciju. Mnogi korisnici novčane socijalne pomoći možda nisu svesni dostupnih mogućnosti za obuku, zapošljavanje ili podršku u procesu radne aktivacije. Stoga je neophodno razviti efikasne komunikacione strategije koje će dopreti do ciljane populacije.

U jedan od pristupa spada korišćenje kampanja koje obuhvataju televiziju, radio, štampane medije i digitalne platforme. Gostovanjem u lokalnim medijima, člancima i objavama na društvenim mrežama, može se pružiti jasna i pristupačna informacija o dostupnim programima, uslovima za učešće i benefitima koje korisnici mogu ostvariti. Posebna pažnja trebalo bi da bude posvećena korišćenju jednostavnog jezika i vizuelnih elemenata koji će olakšati razumevanje poruke. Posebno je važno razviti i informativne materijale koji mogu da budu vidljivi u javnim ustanovama, a posebno u CSR-u i Nacionalnoj službi za zapošljavanje.

Na veću vidljivost tih programa mogu uticati mediji, posete korisnicima na terenu i direktni kontakti sa njima, osnivanje info-pultova u lokalnim zajednicama i saradnja sa nevladinim organizacijama. Organizovanje informativnih događaja, kao što su sajmovi zapošljavanja, radionice i seminari, pruža priliku za interakciju sa korisnicima, odgovaranje na njihova pitanja i pružanje dodatnih informacija.

Jedan od izazova u procesu radne aktivacije korisnika NSP-a jeste prevazilaženje stigme i negativnih stereotipa koji mogu biti prisutni u društvu. Zato je, osim aktivnosti usredsređenih na same korisnike NSP-a, važno sprovoditi i edukativne kampanje usmerene na širu javnost. Korišćenje pozitivnih primera i priča o uspehu može motivisati i inspirisati kako korisnike, tako i širu zajednicu. Saradnja sa medijima u cilju promovisanja pozitivnih narativa i razbijanja predrasuda jeste od velikog značaja.

Izrada sveobuhvatnog plana za podizanje svesti javnosti uključuje nekoliko koraka:

- identifikacija ciljnih grupa – pored samih korisnika NSP, ciljne grupe mogu biti poslodavci, lokalne zajednice, obrazovne institucije i šira javnost;
- definisanje ključnih poruka – poruke treba da istaknu važnost radne aktivacije za pojedince i društvo, benefite za poslodavce i zajednicu, kao i dostupne resurse i podršku;
- izbor komunikacionih kanala – u zavisnosti od ciljne grupe, kanali mogu uključivati tradicionalne medije, društvene mreže, lokalne događaje, škole i druge institucije;
- implementacija aktivnosti – organizovanje kampanja, događaja, radionica i drugih aktivnosti koje će preneti ključne poruke ciljanim grupama;
- praćenje i evaluacija – kontinuirano praćenje efekata kampanje i prilagođavanje strategija u skladu sa dobijenim povratnim informacijama.

Uključivanje poznatih ličnosti može dodatno povećati uticaj kampanje. Učešće javnih ličnosti u promociji programa može privući veću pažnju javnosti i podstaći pozitivan stav prema radnoj aktivaciji korisnika socijalne pomoći.

Privredni sektor ima ključnu ulogu u procesu radne aktivacije, jer pruža konkretne mogućnosti za zapošljavanje i razvoj karijere korisnika novčane socijalne pomoći. Uključivanje kompanija zahteva strateški pristup koji obuhvata sledeće aspekte:

- podizanje svesti među poslodavcima – informisanje kompanija o benefitima zapošljavanja korisnika NSP, kao što su dostupne subvencije, poreske olakšice i doprinos društveno odgovornom poslovanju;
- promovisanje uspešnih priča – deljenje pozitivnih iskustava kompanija koje su već uključene u programe radne aktivacije može motivisati druge poslodavce da se pridruže;
- organizovanje poslovnih foruma i mreža – kreiranje platformi za umrežavanje i razmenu iskustava između kompanija, institucija i korisnika NSP-a može olakšati uspostavljanje saradnje;
- razvoj partnerstava – formalizacija saradnje zaključenjem ugovora i sporazuma omogućava dugoročnu posvećenost kompanija u procesu radne aktivacije;
- prilagođavanje programa obuke – saradnja sa kompanijama u kreiranju programa obuke koji su usklađeni sa potrebama tržišta rada povećava zapošljivost korisnika novčane socijalne pomoći.

Podsticanje kompanija da usvoje principe društveno odgovornog poslovanja može imati dugoročan pozitivan efekat na proces radne aktivacije. Ovo podrazumeva integraciju socijalnih i ekoloških ciljeva u poslovne strategije kompanija. Priznavanjem i nagrađivanjem kompanija koje se ističu u tom domenu, može se stvoriti kultura koja vrednuje društveni doprinos i podstiče druge da slede taj primer.

Udruženja poslodavaca i privredne komore mogu biti važni partneri u promociji programa radne aktivacije među svojim članovima. Zajedničkim inicijativama, seminarima i edukacijama, mogu se širiti informacije o mogućnostima i benefitima uključivanja u takve programe.

Pažljivo osmišljenim strategijama koje obuhvataju povećanje vidljivosti programa, promociju jednakosti, uključivanje kompanija i edukaciju svih uključenih aktera, moguće je stvoriti podržavajuće okruženje koje podstiče aktivno učešće korisnika NSP-a u društvu i na tržištu rada. Izloženi pristup doprinosi smanjenju socijalne isključenosti, povećanju zaposlenosti i ukupnom društvenom i ekonomskom razvoju.

U Nemačkoj, kao deo reformi tržišta rada poznatih kao „Hartz reforme“, posebna pažnja je posvećena aktivaciji korisnika NSP-a i podizanju svesti javnosti o značaju njihove integracije na tržište rada. Za same korisnike NSP-a pokrenute su informativne kampanje koje su na televiziji, radiju, u štampanim medijima i na društvenim mrežama pružale jasne i pristupačne informacije o dostupnim programima obuke, zapošljavanja i podrške. Materijali su bili prilagođeni različitim starosnim grupama i nivoima obrazovanja, koristeći jednostavan jezik i vizuelne prikaze, kako bi se osigurala razumljivost. Usmerene kampanje su bile sprovedene i prema poslodavcima, sa ciljem da ih informišu o benefitima zapošljavanja korisnika novčane socijalne pomoći. Organizovanjem poslovnih foruma, seminara i u direktnoj komunikaciji, kompanije su obaveštavane o dostupnim subvencijama, poreskim olakšicama i podršci u procesu obuke novih zaposlenih. Predstavljani su uspešni primeri kompanija koje su već uključene u takve programe i isticani pozitivni ishodi i doprinos društveno odgovornom poslovanju. Da bi se smanjila stigmatizacija i promenila percepcija o korisnicima NSP-a, sprovedene su edukativne kampanje usmerene na širu javnost. U medijima su predstavljane pozitivne priče o pojedincima koji su, uz podršku programa radne aktivacije, uspešno pronašli zaposlenje i doprineli društvu. Priče o uspešnim primerima služile su kao inspiracija i podstrek za razumevanje i podršku u zajednici. Izložen pristup doveo je do povećanja svesti među korisnicima NSP-a o dostupnim mogućnostima, do veće uključenosti poslodavaca u programe zapošljavanja i smanjenja stigmatizacije u društvu. Ciljno usmerene kampanje prema različitim grupama omogućile su efikasnije prenošenje poruka i ostvarivanje boljih rezultata u procesu radne aktivacije.

07 Korak 5: Praćenje i prilagođavanje mera radne aktivacije

Praćenje sprovođenja mera aktivacije korisnika NSP-a predstavlja ključni element koji omogućava da planirane aktivnosti dovedu do željenih rezultata. Kontinuirano praćenje osigurava JLS-ima da procene efikasnost mera, da reaguju na izazove, obezbede transparentnost i unaprede planove na osnovu dobijenih podataka i povratnih informacija.

Jedinice lokalne samouprave mogu koristiti različite metode praćenja, kako bi dobile sveobuhvatan uvid u sprovođenje mera radne aktivacije. Kvantitativne metode uključuju statističku analizu i korišćenje indikatora učinka, gde se prikupljaju i analiziraju numerički podaci, kao što su broj korisnika uključenih u programe, stopa zaposlenosti nakon učešća u merama i broj završenih obuka. Kvalitativne metode obuhvataju intervju, fokus grupe i studije slučaja, koje pružaju dublje razumevanje iskustava, stavova i predloga korisnika NSP-a i stručnjaka. Kombinovane metode, poput anketa koje sadrže otvorena i zatvorena pitanja, omogućavaju prikupljanje i kvantitativnih i kvalitativnih podataka.

Da bi efikasno pratili primenu mera, JLS-i bi trebalo da definišu jasne indikatore za svaku meru, osiguravajući da su ti indikatori merljivi i razumljivi. Potrebno je uspostaviti sistem za redovno prikupljanje podataka od svih aktera uključenih u sprovođenje mera, uz određivanje odgovornih osoba za prikupljanje i obradu podataka na nivou tima za koordinaciju. Periodična analiza prikupljenih podataka omogućava procenu napretka u odnosu na postavljene ciljeve, a rezultati treba da budu predstavljeni u redovnim izveštajima koji se dele sa svim relevantnim akterima. Na osnovu nalaza, JLS-i bi trebalo da identifikuju oblasti za unapređenje i da ažuriraju plan mera, kako bi se adresirali uočeni izazovi. U prilogu je jednostavna forma za izveštavanje o primeni mera radne aktivacije. Na osnovu rezultata izveštaja, tim za koordinaciju odlučuje da li je potrebno nastaviti sa primenom mera i aktivnosti bez izmena, pristupiti izmenama postojećeg plana ili razvoju novog plana, što može da uključuje i ponovnu procenu.

FORMA 4: IZVEŠTAJ O PRIMENI I PRAĆENJU MERA RADNE AKTIVACIJE

OSNOVNI PODACI O ODGOVORNOJ OSOBI

Naziv jedinice lokalne samouprave:

Kontakt osoba:

Pozicija:

Telefon:

E-mail:

PREGLED SPROVEDENIH AKTIVNOSTI

Mera/Aktivnost	Planirani ciljevi	Realizovane aktivnosti	Ostvareni rezultati	Odstupanja od plana
Mera 1:				
Aktivnost 1:				
...				

ANALIZA REZULTATA

- Opišite ključne uspehe u sprovođenju mera.
- Identifikujte glavne prepreke i probleme koji su se pojavili.
- Sumirajte komentare i sugestije korisnika novčane socijalne pomoći.

PRILAGOĐAVANJE I KOREKTIVNE MERE

- Navedite konkretne mere koje su preduzete za prevazilaženje izazova.
- Objasnite potrebu prilagođavanja mera u budućem periodu, kao i potrebu za razvojem novih mera.

PREDLOZI ZA DALJE KORAKE

- Navedite konkretne korake koje je potrebno preduzeti na osnovu pregleda sprovedenih aktivnosti.

PRILOZI

- Statistički podaci
- Studije slučaja
- Fotografije sa aktivnosti
- Dodatni materijali

Datum izrade izveštaja:

Potpis odgovorne osobe:

 ideas

ideje.rs